

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความพึงพอใจในชีวิตสมรส เป็นเป้าหมายสำคัญประการหนึ่งของการเข้าสู่สถานภาพสมรสในสังคมปัจจุบัน ทั้งนี้ เพราะความพึงพอใจในชีวิตสมรสเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพชีวิตสมรส (จันทร์เพ็ญ คุปต์กาญจนากุล 2526 : 1) และคุณภาพของชีวิตสมรสนั้นนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ (Retting and Bulbolz 1983; Williams 1988 อ้างถึงใน เสาวณีย์ ตนะตุลย์ 2533 : 4) การขาดความพึงพอใจในชีวิตสมรส นับเป็นสาเหตุของการแตกแยกภายในครอบครัว อันจะเป็นการแสดงถึงความล้มเหลวของการครองชีวิตคู่ ซึ่งอาจจะนำไปสู่การหย่าร้างได้ในภายหลัง (จันทร์รัตน์ เจริญสันติ 2533 : 11)

สังคมไทยปัจจุบัน สถิติการหย่าร้างในปี 2531 ในเขตกรุงเทพมหานคร เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ในประเทศไทย มีการหย่าร้างเกิดขึ้นดังนี้ คือกรุงเทพมหานคร 8,994 คู่ คิดเป็นอัตราส่วนร้อยละ 27.0 สงขลา 7,378 คู่ คิดเป็นร้อยละ 22.1 เชียงใหม่ 1,546 คู่ คิดเป็นร้อยละ 4.6 นครราชสีมา 1,329 คู่ คิดเป็นร้อยละ 4.0 และอุบลราชธานี 739 คู่ คิดเป็นร้อยละ 2.2 (กระทรวงมหาดไทย, กรมการปกครอง 2531, 176-180) ดังนั้นจะเห็นได้ ว่าแนวโน้มของการหย่าร้างของคนในกรุงเทพมหานครอยู่ในระดับที่สูงกว่าจังหวัดอื่นๆ อย่างเห็นได้ชัด และในปี 2525-2530 สถิติการหย่าร้างของคนกรุงเทพมหานครมีการหย่าร้างเพิ่มขึ้นจาก 7,711 คู่ ในปี 2525 เป็น 8,773 คู่ ในปี 2530 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ : 2531) จึงนับได้ว่า การหย่าร้างมีแนวโน้มจะมีอัตราสูงขึ้นเรื่อยๆ

สาเหตุสำคัญของการหย่าร้างประการหนึ่งที่พบในเมืองหลวงมักเกิดจากกระบวนการกลายสภาพเป็นสภาพสังคมเมือง (Urbanization) และการกลายสภาพเป็นสังคมอุตสาหกรรม

(industrialization) ทำให้ต้องการแรงงานเพิ่มขึ้น จึงเปิดโอกาสให้สตรีได้เข้าร่วมในแรงงานภายนอกระบบครอบครัวได้มากขึ้น ทำให้สตรีมีส่วนเกี่ยวพันในเชิงเศรษฐกิจต่อครอบครัว เป็นผลให้ความแตกต่างระหว่างบุรุษกับสตรีในด้านอำนาจและสิทธิต่าง ๆ รวมทั้งความเหลื่อมล้ำในบทบาทของชายและหญิงมีแนวโน้มลดลงอย่างมาก ในขณะที่เดียวกันก็นำไปสู่การเรียกร้องให้มีการนิยามบทบาทสตรีภายในครอบครัวเสียใหม่ (พงษ์สวัสดิ์ สวัสดิ์พงษ์ 2525 : 16) ซึ่งอาจนำไปสู่ความไม่สงบสุขในครอบครัวได้ ดังนั้น สตรีผู้มีบทบาทและหน้าที่ต่อครอบครัวในฐานะภรรยาและมารดา ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความสุขให้ครอบครัว (ชัยอนันต์ สมุทวณิช อ้างถึงใน ฐะปะนีย์ นาครทรรพ และคณะ 2523 : 130) จึงควรจะรู้จักแบ่งเวลาและพลังงานให้เหมาะสมกับสภาพครอบครัวของตนเอง เพื่อก่อประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติตามสมควรแก่สถานภาพ (สุพัฒนา เตชะติวงศ์ ณ อยุธยา 2526 : 16) ทั้งนี้ เพราะผลที่อาจตามมาจากการที่สตรีประกอบอาชีพนอกบ้านเพิ่มขึ้นนั่นก็คือ การขาดความสุขในครอบครัว และยังคงอาจเป็นเหตุให้สมาชิกในครอบครัวมีพฤติกรรมเบี่ยงเบน โดยเฉพาะบิดามารดา และแน่นอนว่าบุตรย่อมเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง ซึ่งอาจทำให้เด็กเสียคนได้ง่าย (ก่อ สวัสดิ์พานิชย์ 2519 : 114-118)

ความพึงพอใจในชีวิตสมรสจะมีอิทธิพลต่อบุคคลมากที่สุด ในช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ซึ่งอยู่ในช่วง 20-40 ปี เนื่องจากเป็นช่วงวิกฤตแห่งการปรับตัว เป็นวัยแห่งการบรรลุจิตภาวะ เป็นวัยแห่งปัญหา เป็นวัยแห่งการสำรวจ (วัยแห่งการทำงาน) เป็นวัยเข้าสู่การแต่งงาน เป็นวัยแห่งการมีความตึงเครียดทางอารมณ์ รวมทั้งเป็นวัยแห่งการเริ่มสร้างหลักฐานของชีวิต (เชียรศิริ วิวิธสิริ 2527) แนวคิดนี้สอดคล้องกับที่ Havighurst (1972) ที่ได้กล่าวถึงงานพัฒนาการของบุคคลในวัยผู้ใหญ่ตอนต้นไว้ว่า ประกอบด้วย การเลือกคู่ครอง การใช้ชีวิตคู่ หรือการแต่งงาน ความเป็นพ่อเป็นแม่ การประกอบอาชีพ และการเลือกกลุ่มสังคม (ศิริวงศ์ หับสายทอง 2530 : 116)

ด้วยเหตุที่ว่า สตรีไทยที่สมรสแล้ววัยผู้ใหญ่ตอนต้นในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นกลุ่มบุคคลที่มีงานพัฒนาการอยู่ในช่วงที่มีแนวโน้มจะเกิดปัญหาได้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ทั้งนี้ เนื่องจากเป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงจากวัยรุ่นเป็นวัยผู้ใหญ่ ทั้งยังต้องรับบทบาทและหน้าที่ เป็นทั้งภรรยา

แม่บ้าน และมารตารวมทั้งต้องประกอบอาชีพนอกบ้านในขณะเดียวกันด้วย จึงก่อให้เกิดปัญหาตามมา ทั้งต่อตนเอง สามี บุตร ครอบครัว และต่อสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความไม่พึงพอใจในชีวิตสมรสอันอาจนำไปสู่การหย่าร้างได้ในที่สุด

จากปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาว่า ปัจจัยคัดสรรอะไรที่บุคคลควรคำนึงถึงมากที่สุด หากสตรีสมรสวัยผู้ใหญ่ตอนต้นที่ทำงานแล้ว ในเขตกรุงเทพมหานคร ต้องการจะสร้างความพึงพอใจในชีวิตสมรส เพื่อป้องกันปัญหาการหย่าร้าง

แนวคิดพื้นฐานและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส

ความพึงพอใจในชีวิตสมรส เป็นองค์ประกอบหนึ่งของคุณภาพชีวิตสมรส (Marital Quality) ดังที่ จันทรเพ็ญ คุปต์กาญจนากุล (2526) อธิบายไว้ว่า

คุณภาพชีวิตสมรส เป็นมโนทัศน์ที่นักสังคมวิทยาและนักวิชาการทางครอบครัวให้ความสนใจมาโดยตลอด และมักใช้มโนทัศน์นี้ครอบคลุมความหมายหลายมิติ (diminsions) ดังนี้คือ

1. การปรับตัวในชีวิตสมรส (Marital adjustment)
2. ความสุขในชีวิตสมรส (Marital happiness)
3. ความพึงพอใจในชีวิตสมรส (Marital satisfaction)

1. การปรับตัวในชีวิตสมรส (Marital adjustment)

Burr (1976) เสนอแนวคิดเดิมของ Burgess และ Cottrell (1930) โดยให้ความหมายออกมาในรูปของการประเมินประสบการณ์ในชีวิตสมรสในแง่มุมต่างๆ และครอบคลุมองค์ประกอบทั้งหมด ดังต่อไปนี้คือ

(1) ความเห็นที่สอดคล้องกันระหว่างคู่สมรส เกี่ยวกับ เรื่องที่ถือว่าเป็น
ประเด็นสำคัญ

(2) การมีส่วนร่วมกันในงานกิจกรรม และความสนใจทั่ว ๆ ไป

(3) การแสดงออกถึงความรัก ความไว้วางใจต่อกันอย่างเปิดเผย

(4) การมี เรื่องที่ต้องบ่นหรือขัดข้องใจกันน้อย

(5) การมีความรู้สึกที่โดดเดี่ยว อ้างว้าง หรือมีความทุกข์ หงุดหงิดน้อย

2. ความสุขในชีวิตสมรส (Marital happiness)

Burr (1976) ได้กล่าวว่านักทฤษฎี (Landis, 1963) มักให้ความหมาย
ของความสุขในชีวิตสมรสในลักษณะที่ใกล้เคียงกับคำว่า ความพึงพอใจในชีวิตสมรส แต่อย่างไร
ก็ตาม Orden และ Bradburn (1968 : 715-731) ได้สร้างตัวแบบเชิงทฤษฎีโครงสร้าง
ความสุขในชีวิตสมรส ในลักษณะของมิติ 2 มิติที่เป็นอิสระต่อกัน คือ ความพึงพอใจ (satis-
faction) และความเครียด (tension) ขึ้นมา ซึ่งทั้ง 2 มิตินี้มีความสัมพันธ์กับความสุขใน
ชีวิตสมรส แต่ต่างก็มีอิสระในการกำหนดระดับความสุข โดยความพึงพอใจมีความสัมพันธ์ทาง
บวกกับความสุขในชีวิตสมรส และความเครียดมีความสัมพันธ์ทางลบกับความสุขในชีวิตสมรส
นั่นคือ ความสุขในชีวิตสมรสอาจมองในลักษณะที่เป็นตัวทำหน้าทีสร้างความสมดุลระหว่างความ
พึงพอใจกับความเครียด

3. ความพึงพอใจในชีวิตสมรส (Marital satisfaction)

(ซึ่งรายละเอียดจะได้กล่าวถึงต่อไป)

แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส

ความพึงพอใจในชีวิตสมรส เป็นเป้าหมายที่สำคัญประการหนึ่งของการสมรส เป็นสิ่งที่จะสะท้อนถึงคุณภาพชีวิตสมรสของแต่ละครอบครัว ความพึงพอใจในชีวิตสมรสจะก่อให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม และส่งผลถึงความแข็งแกร่งของครอบครัว การขาดความพึงพอใจในชีวิตสมรสจะเป็นสาเหตุของการแตกแยก แสดงถึงความล้มเหลวของการครองชีวิตคู่

ความหมายของความพึงพอใจในชีวิตสมรส

ความหมายของ "ความพึงพอใจ" มีแนวคิด 2 แนวทาง คือ แนวทางแรก ความพึงพอใจหมายถึงระดับความสอดคล้อง (congruence) ระหว่างความคาดหวังของบุคคล และสิ่งตอบแทนที่บุคคลนั้นได้รับจริงๆ ซึ่งมีได้เป็นการประเมินเชิงทัศนคติหรือการประเมินเชิงอัตวิสัย (attitudinal or subjective assessment)

แนวทางที่สอง ความพึงพอใจ หมายถึงปรากฏการณ์ในแง่นามธรรมเกี่ยวกับความเพลิดเพลิน หรือความสบายใจ หรือความสุขที่ได้ประสมมา การศึกษาด้านครอบครัวจึงได้นำความหมายแนวทางนี้มาใช้กันอย่างแพร่หลายมากที่สุด เช่น Hawkins (1968 : 648) ได้กล่าวว่า "ความพึงพอใจในชีวิตสมรส หมายถึง ความรู้สึกเชิงอัตวิสัย (subjective feeling) ในลักษณะของความสุข ความพึงพอใจ และความเพลิดเพลิน ซึ่งสามีหรือภรรยาได้รับ โดยพิจารณาจากชีวิตสมรสในแง่ต่าง ๆ ทุกด้าน ตัวแปรนี้เป็นตัวแปรเชิงทัศนคติ มีลักษณะต่อเนื่องโดยเรียงจากความพึงพอใจมากไปหาความพึงพอใจน้อย การวัดความพึงพอใจในชีวิตสมรสเป็นลักษณะเฉพาะของคู่สมรส และเป็นการวัดครอบคลุมทั้งหมด โดยที่ผู้ตอบจะได้รับการถามเพื่อให้เห็นถึงความรู้สึกพึงพอใจมากหรือน้อย โดยพิจารณาถึงแง่มุมต่าง ๆ ที่เฉพาะเจาะจงหลาย ๆ ด้าน เช่น สถานภาพทางการเงินภายในครอบครัว กิจกรรมที่สามีภรรยากระทำร่วมกันนอกบ้าน การแสดงออกเกี่ยวกับความรักความผูกพันระหว่างสามีภรรยา ภาระงานภายในครอบครัว การตัดสินใจในเรื่องหลักๆ และสำคัญภายในครอบครัว เป็นต้น" ดังนั้นความพึงพอใจในชีวิตสมรสในความหมายนี้ จึงเน้นการรับรู้เกี่ยวกับชีวิตสมรสของ

บุคคลเป็นหน่วยในการวิเคราะห์ เนื่องจากเป็นการเน้นความรู้สึกเชิงอัตวิสัย ซึ่งควรจะเป็นความรู้สึกของสามีหรือภรรยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่มีต่อชีวิตสมรส (Anderson, Russell and Schumm 1983 : 127) นั้นเอง แต่ขณะเดียวกันยังมีนักวิจัยบางคนใช้การเปรียบเทียบความสอดคล้องระหว่างการรับรู้เกี่ยวกับชีวิตสมรสของสามีและภรรยา เป็นหน่วยในการวิเคราะห์

จันทร์เพ็ญ คุปต์กาญจนากุล (2526 : 24) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจในชีวิตสมรส หมายถึง ความรู้สึกพึงพอใจของสามีหรือภรรยาที่มีต่อสถานการณ์ในชีวิตสมรสของตัวเอง ในแง่ต่าง ๆ คือ ด้านเศรษฐกิจ สังคมและจิตวิทยา

อุบลรัตน์ พิชญ์ชยชนนท์ (2531 : 45) กล่าวถึงความพึงพอใจในชีวิตสมรสหมายถึง ความรู้สึกพึงพอใจที่ผู้ตอบมีต่อสภาพชีวิตสมรสของตนเองในด้านต่างๆ คือสภาพทางการเงินภายในครอบครัว กิจกรรมที่สามีภรรยากระทำร่วมกันนอกบ้าน การแสดงออกเกี่ยวกับความรัก ความผูกพันระหว่างสามีภรรยา ภาระงานภายในครอบครัว ความเกี่ยวข้องกับเครือญาติ และความสัมพันธ์ทางเพศ

จันทร์รัตน์ เจริญสันติ (2533 : 26) กล่าวถึงความพึงพอใจในชีวิตสมรส เป็นการรับรู้ระดับความสุขและความพึงพอใจของบุคคล เมื่อพิจารณาชีวิตสมรส คู่สมรสและสัมพันธ์ภาพในครอบครัวโดยรวม สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามช่วงชีวิตของบุคคลและตามการเปลี่ยนแปลงของชีวิตครอบครัว

เสาวณีย์ ตะนะตุลย์ (2533 : 28) ได้กล่าวว่า ความพึงพอใจในชีวิตครอบครัวหรือชีวิตสมรส หมายถึงระดับความพึงพอใจที่บุคคลมีต่อคู่สมรสของตนเอง ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความรัก ความเข้าใจ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่สามี/ภรรยา ความสัมพันธ์ทางเพศ สภาพทางการเงินภายในครอบครัว

Burr (1973 : 41) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจในชีวิตสมรสไว้ว่า ความพึงพอใจเป็นเป้าหมายสำคัญในชีวิตสมรส ความพึงพอใจ หมายถึงระดับความปรารถนาที่

ได้รับการตอบสนองของคุณคน มโนทัศน์นี้อาจกำหนดแนวคิดเป็นความพึงพอใจกับสถานการณ์ในชีวิตสมรสโดยรวม ซึ่งนิยมใช้คำว่า "ความพึงพอใจในชีวิตสมรส" หรือ ความพึงพอใจในแง่ใดแง่หนึ่งที่เฉพาะเจาะจงของสถานการณ์ในชีวิตสมรส เป็นต้นว่า ความพึงพอใจทางเพศหรือความพึงพอใจในความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต ความพึงพอใจจึงเป็นความรู้สึกในแง่อัตวิสัย หรือนามธรรม (abstract) ของบุคคล

Rhyn (1981 : 942) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจในชีวิตสมรส ว่าเป็นสภาวะการณั้ที่เกิดขึ้นโดยคู่สมรส ในการปฏิสัมพันธ์ การพูดคุยสนทนา ตลอดทั้งรูปแบบของพฤติกรรม และสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามช่วงชีวิตของบุคคล

Roach, et al. (1981 : 537-539) ให้ความหมายของความพึงพอใจในชีวิตสมรสว่า เป็นการรับรู้ของบุคคลที่มีต่อสัมพันธภาพในครอบครัวในช่วงระยะเวลาหนึ่งๆ ว่าพึงพอใจมากหรือน้อยเพียงใด ความพึงพอใจนี้สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพครอบครัว

Barh, et al. (1983 : 797) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจในชีวิตสมรสว่าเป็นระดับของความรู้สึกส่วนบุคคลในการประเมินคุณภาพของชีวิตสมรสโดยรวม เป็นระดับที่แสดงถึงความสมหวังตามความต้องการ ความคาดหวัง และความปรารถนาในชีวิตสมรส

Moore (1983 : 74) ได้ให้ความหมายความพึงพอใจในชีวิตสมรสจะต้องประกอบด้วย สัมพันธภาพที่มีพื้นฐานของเสรีภาพระหว่างคู่สมรส การรับรู้สิ่งที่ดีของกันและกัน การร่วมมือร่วมใจกันของคู่สมรสและการติดต่อสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งประสบการณ์ต่างๆ ที่สนับสนุนให้เกิดปัจจัยต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น

สรุปความหมายของความพึงพอใจในชีวิตสมรสโดยรวมได้ว่า หมายถึงระดับที่บุคคลรู้สึกพึงพอใจในคู่สมรส สัมพันธภาพในครอบครัว และสภาพชีวิตสมรสโดยรวม ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดช่วงชีวิตของบุคคลหรือครอบครัว

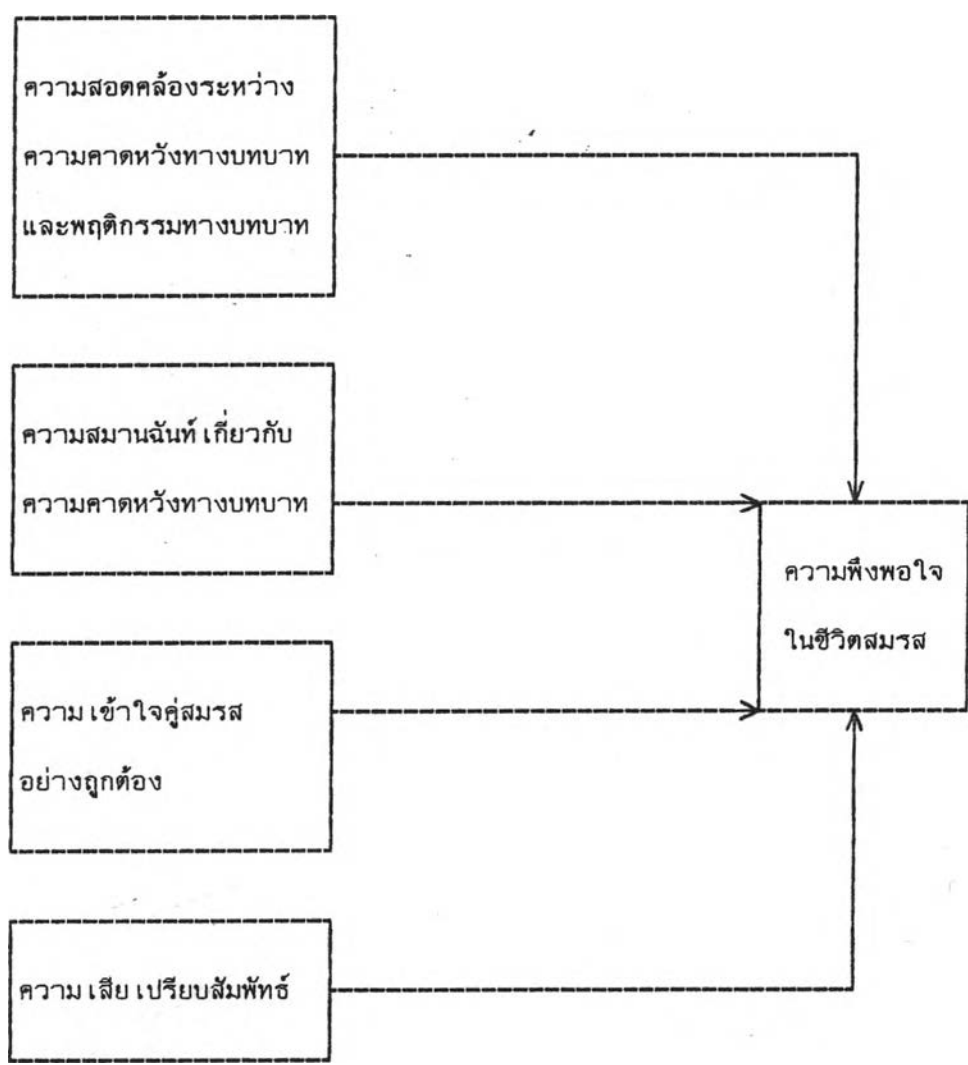
แต่ความหมายของความพึงพอใจในชีวิตสมรส ยังมีประเด็นที่แตกต่างกัน คือ การกำหนดแง่มุมของสภาพชีวิตสมรส นั้นเอง

ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส

ได้มีผู้พยายามจะสร้างตัวแบบสมมุติฐาน (Casual Model) ขึ้นมา เพื่อศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส โดยมีประเด็นสำคัญ ที่จะอธิบายดังนี้คือ

Burr (1976 : 295-325) ได้รวบรวมปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส เป็นการเสนอในลักษณะตัวแบบสมมุติฐาน ซึ่งมีเหตุผลทางทฤษฎีสนับสนุนในการตั้งเอาปัจจัยต่าง ๆ เข้ามาไว้ในตัวแบบ ปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ ความสอดคล้องระหว่างความคาดหวังทางบทบาท (role expectation) และพฤติกรรมทางบทบาท (role behavior) ความสมานฉันท์เกี่ยวกับความคาดหวังทางบทบาท ความเข้าใจคู่สมรสอย่างถูกต้อง ความเสียเปรียบสัมพันธ์ แต่ตัวแบบเชิงสมมุติฐานของ Burr ยังไม่ได้ทดสอบกับประชากรในชีวิตจริง

ซึ่งพอสรุปเป็นแผนภาพได้ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 ตัวแบบสมมุติฐานความพึงพอใจในชีวิตสมรส ของ Burr (1976)

Miller (1976 : 643-657) สร้างตัวแบบเชิงทฤษฎีความพึงพอใจในชีวิตสมรส ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรอิสระ 7 ตัว ได้แก่ (1) ปริมาณการทำตามสิ่งที่คาดคะเนไว้ล่วงหน้า (Amount of anticipatory socialization) (2) ความง่ายต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทในครอบครัว (Ease of familial role transition) (3) ระยะเวลาของการสมรส (Length of marriage) (4) จำนวนบุตร (Number of children) (5) ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต (Companionship) (6) สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม (Family social economic status) และ (7) ความห่างของการมีบุตร (Child spacing) โดยมีสมมติฐานดังนี้

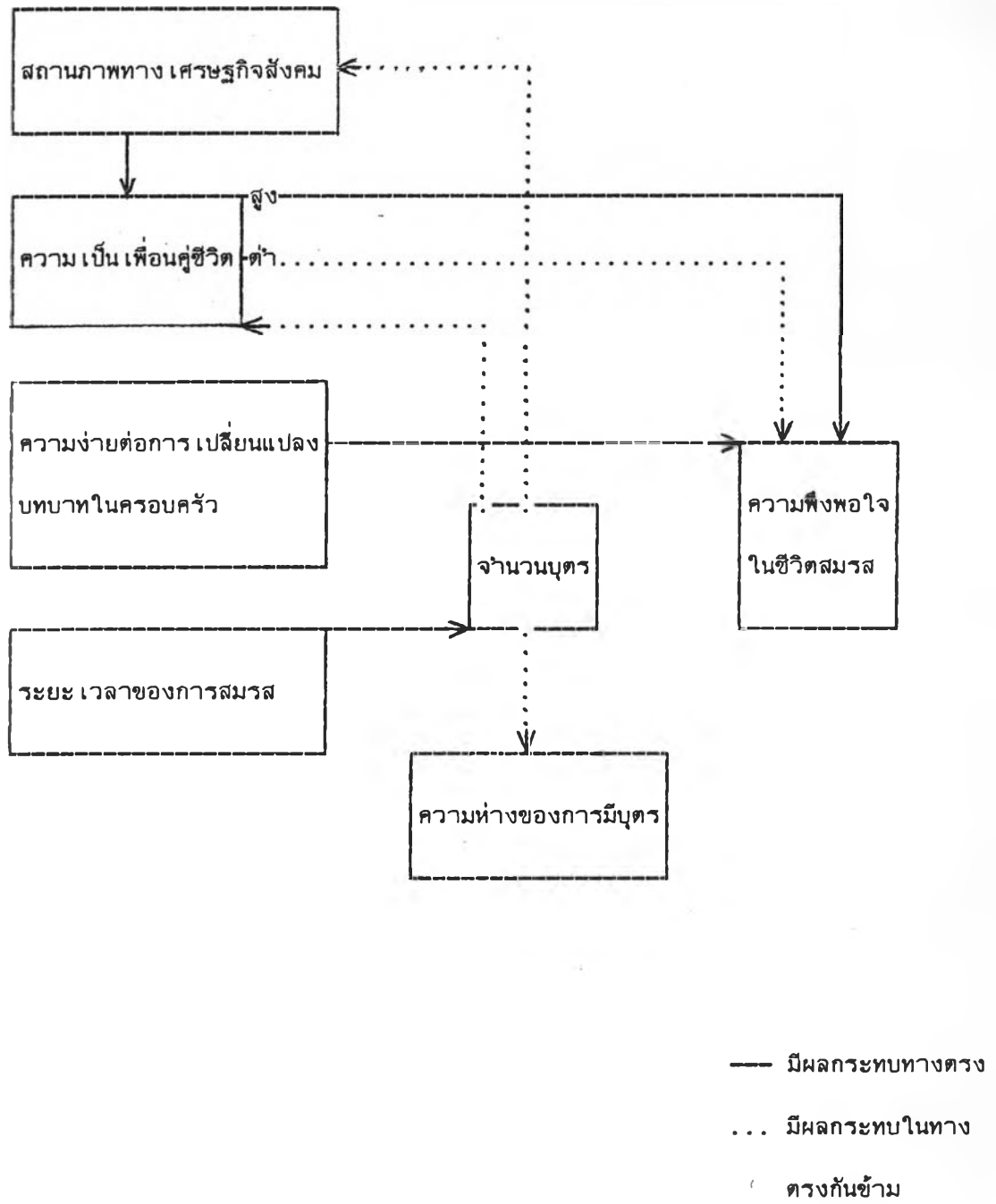
1. ปริมาณการทำตามสิ่งที่คาดคะเนไว้ล่วงหน้า มีผลกระทบทางตรงกับความง่ายต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทในครอบครัว
2. ความง่ายต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทในครอบครัว มีผลกระทบทางตรงกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส
3. ระยะเวลาของการสมรส มีผลกระทบทางตรงกับจำนวนบุตร
4. จำนวนบุตร มีผลกระทบในทางตรงกันข้ามกับความห่างของการมีบุตร
5. สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม มีผลกระทบทางตรงกับความห่างของการมีบุตร
6. สถานภาพทางเศรษฐกิจสังคม มีผลกระทบในทางตรงกันข้ามกับจำนวนบุตร
7. จำนวนบุตร มีผลกระทบในทางตรงกันข้ามกับความถี่ในการทำกิจกรรมร่วมกันของคู่สมรส
8. ความถี่ในการทำกิจกรรมร่วมกันของคู่สมรส มีผลกระทบทางตรงกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส

ข้อมูลในการวิเคราะห์ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นคู่สมรสที่อยู่ในเมืองและซานเมือง Minneapolis จำนวน 212 คู่ ผลของการวิเคราะห์โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงวิถี (Path snalysis) พบว่า

1. สถานภาพทาง เศรษฐกิจสังคม มีผลกระทบทางตรงกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส สำหรับคู่สมรสที่มีการทำกิจกรรมร่วมกันต่ำ (ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต) แต่มีผลกระทบในทางตรงกันข้าม สำหรับคู่สมรสที่มีการทำกิจกรรมร่วมกันสูง
2. ความง่ายต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทในครอบครัว มีผลกระทบทางตรงกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส
3. ระยะเวลาของการสมรส มีผลกระทบทางตรงกับจำนวนบุตร
4. จำนวนบุตร มีผลกระทบในทางตรงกันข้ามกับความห่างของการมีบุตร
5. สถานภาพทาง เศรษฐกิจสังคม ไม่มีผลกระทบต่อจำนวนบุตร หรือความห่างของการมีบุตร
6. สถานภาพทาง เศรษฐกิจสังคม มีผลกระทบทางตรงกับความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต
7. จำนวนบุตร มีผลกระทบในทางตรงกันข้ามกับความเป็นเพื่อนคู่ชีวิตแม้ว่าบุตรจะเป็นที่มาของความสมหวัง หรือความพึงพอใจ ตามแนวคิดของ Russell (1974 : 294 - 302) แต่ในทางปฏิบัติแล้วจำนวนบุตรจะปลดความถี่ของการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างคู่สมรส

ตัวแปรที่มีผลกระทบทางตรงกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส ในทัศนะของ Miller ได้แก่ ความง่ายต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทในครอบครัว และความสัมพันธ์ในการทำกิจกรรมร่วมกัน ส่วนสถานภาพทาง เศรษฐกิจสังคม หรือจำนวนบุตรไม่มีผลกระทบทางตรงกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส แต่ตัวแปรเหล่านี้มีผลต่อความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต ระยะเวลาของการสมรส ไม่มีผลทางตรงกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส แต่มีอิทธิพลต่อจำนวนบุตร ส่วนความห่างของการมีบุตรสัมพันธ์กับระยะเวลาของการสมรส และจำนวนบุตร แต่ไม่มีผลต่อตัวแปรอื่นในตัวแบบ

ซึ่งพอสรุปเป็นแผนภาพได้ดังแผนภาพที่ 2

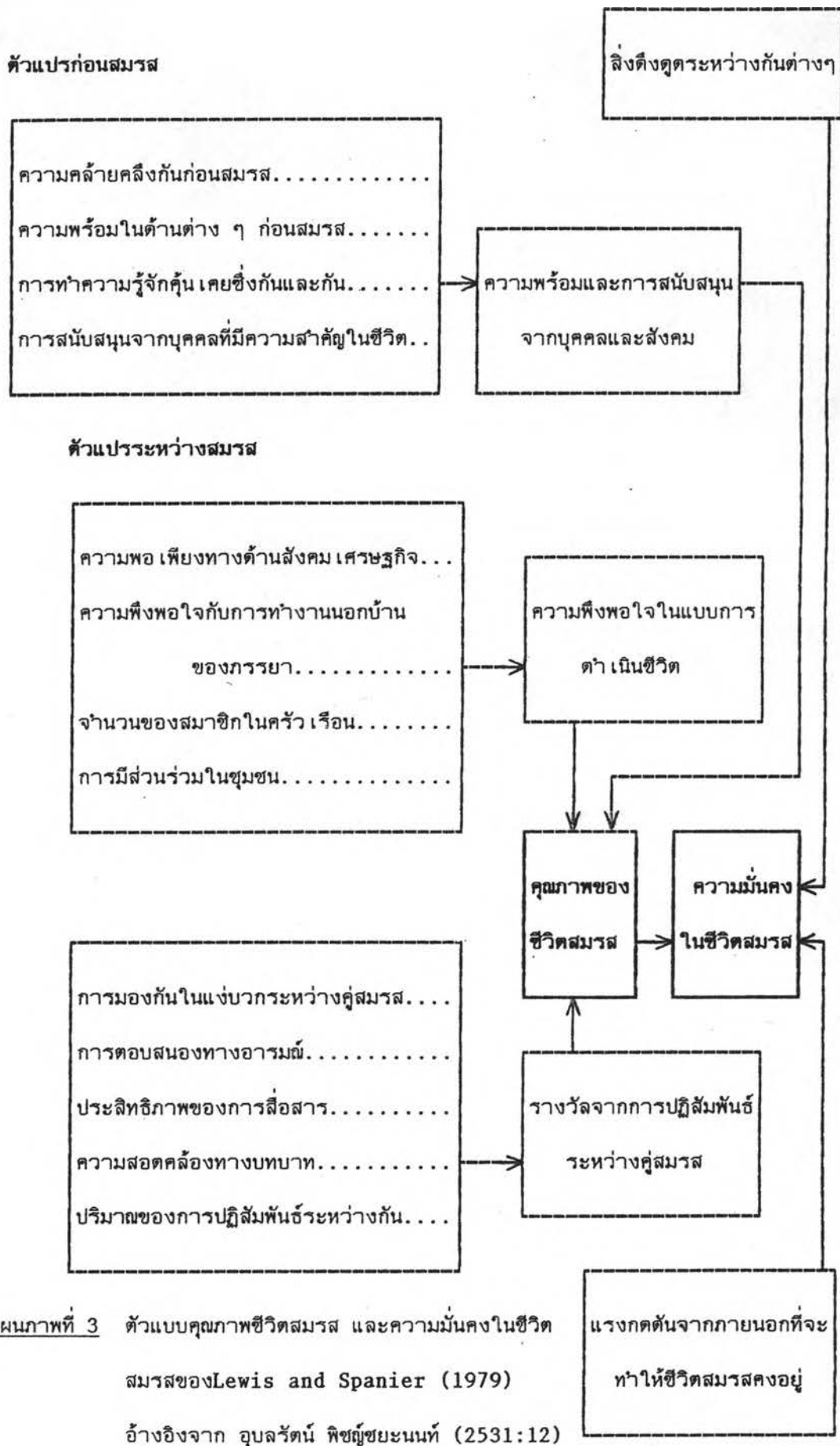

แผนภาพที่ 2 ตัวแบบสมมุติฐานความพึงพอใจในชีวิตสมรสของ Miller (1976)

Lewis และ Spanier (1979) ได้กล่าวไว้ว่า คุณภาพชีวิตสมรสได้รับการนำมาใช้ในความหมายหลายอย่าง เช่นความพึงพอใจในชีวิตสมรส ความสุขในชีวิตสมรส การปรับตัวในชีวิตสมรสและประสิทธิผลของการสื่อสาร กล่าวคือ คุณภาพชีวิตสมรส เป็นสิ่งที่มีความหมายครอบคลุมองค์ประกอบหลายอย่างที่แสดงถึงคุณค่า และการประเมินความสัมพันธ์ของการสมรส โดยประเมินในลักษณะที่เป็นความต่อเนื่องของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรส คุณภาพชีวิตสมรสที่ดี เกี่ยวข้องกับการปรับตัวที่ดี การสื่อสารระหว่างคู่สมรสที่ดี การมีความสุขในชีวิตสมรสสูง การมีความพึงพอใจซึ่งกันและกัน การมีความขัดแย้งต่ำ การมีการประสานกันระหว่างคู่สมรสเป็นอย่างดี ซึ่งคุณภาพชีวิตสมรสในลักษณะดังกล่าวนี้อาจจะสูงหรือต่ำ ขึ้นอยู่กับการปฏิสัมพันธ์ของคู่สมรส ที่จะแสดงออกต่อกันได้ดีเพียงใดและขึ้นอยู่กับคู่สมรสจะปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของการ เป็นสามีภรรยาได้มากน้อย เพียงใดด้วย

Lewis และ Spanier (1979 : 269) ยังได้รวบรวมผลการศึกษาและผลงานวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้แล้วในประเด็นที่ เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตสมรส และนำแนวคิดเหล่านั้นมาจัดระบบเป็นกรอบทฤษฎีเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตสมรส และความมั่นคงในชีวิตสมรส โดยกำหนดว่าคุณภาพชีวิตสมรส เป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญของความมั่นคงในชีวิตสมรส ทั้งนี้เพราะความมั่นคงในชีวิตสมรส (Marital stability) เป็นเป้าหมายของชีวิตสมรสประการหนึ่ง ซึ่งมักจะนำมาใช้เป็นแนวคิดบ่งชี้ โดยหมายถึงการที่ชีวิตสมรสดำเนินต่อไปได้ เพื่อชีวิตสมรสที่มั่นคง จะสิ้นสุดต่อเมื่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด เสียชีวิต ส่วนชีวิตสมรสที่ไม่มั่นคงจะสิ้นสุดด้วยความตั้งใจที่จะแยกทางกันหรือหย่าร้างกัน

ซึ่งพอสรุป เป็นแผนภาพได้ดังแผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 ตัวแบบคุณภาพชีวิตสมรส และความมั่นคงในชีวิตสมรสของ Lewis and Spanier (1979) อ้างอิงจาก อุบลรัตน์ พิชญ์ชยชนนท์ (2531:12)

จันทร์เพ็ญ คุปต์กาญจนากุล (2526) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับตัวแบบสมมุฐานความพึงพอใจในชีวิตสมรส โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง เป็นข้าราชการที่มีบุตรในกระทรวงอุตสาหกรรม จำนวน 310 ตัวอย่างศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเกี่ยวกับภูมิหลังทางสังคม กับความพึงพอใจในชีวิตสมรสและทดสอบตัวแบบสมมุฐานความพึงพอใจในชีวิตสมรส โดยมีสมมติฐานดังต่อไปนี้คือ

1. ความเสียเปรียบสัมพัทธ์ มีผลกระทบในทางตรงกันข้ามกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส
2. ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต มีผลกระทบทางตรงกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส
3. ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิตมีผลกระทบในทางตรงกันข้ามกับความเสียเปรียบสัมพัทธ์
4. ความสมานฉันท์ทางบทบาท มีผลกระทบทางตรงกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส
5. ความสมานฉันท์ทางบทบาท มีผลกระทบทางตรงกับความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต
6. ความสมานฉันท์ทางบทบาท มีผลกระทบในทางตรงกันข้ามกับความเสียเปรียบสัมพัทธ์
7. จำนวนบุตร มีผลกระทบในทางตรงกันข้ามกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส
8. จำนวนบุตร มีผลกระทบในทางตรงกันข้ามกับความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต
9. จำนวนบุตร มีผลกระทบทางตรงกับความเสียเปรียบสัมพัทธ์
10. ความคล้ายคลึงกันของภูมิหลังทางสังคม มีผลกระทบทางตรงกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส
11. ความคล้ายคลึงกันของภูมิหลังทางสังคม มีผลกระทบทางตรงกับความสมานฉันท์ทางบทบาท
12. ความคล้ายคลึงกันของภูมิหลังทางสังคม มีผลกระทบในทางตรงกันข้ามกับความเสียเปรียบสัมพัทธ์
13. ความคล้ายคลึงกันของภูมิหลังทางสังคม มีผลกระทบทางตรงกับความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต
14. ความห่างของการมีบุตร มีผลกระทบทางตรงกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส
15. ความห่างของการมีบุตร มีผลกระทบในทางตรงกันข้ามกับความเสียเปรียบสัมพัทธ์

16. ความห่างของการมีบุตร มีผลกระทบทางตรงกับความ เป็น เพื่อนคู่ชีวิต
17. ระยะเวลาของการสมรส มีผลกระทบทางตรงกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส
18. ระยะเวลาของการสมรส มีผลกระทบทางตรงกับความสมานฉันท์ทางบทบาท
19. ระยะเวลาของการสมรส มีผลกระทบในทางตรงกันข้ามกับความ เสียเปรียบ

สัมพันธ์

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยเกี่ยวกับภูมิหลังทางสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และระดับตำแหน่ง ไม่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรส โดยใช้ระดับความมีนัยสำคัญที่ .05

การทดสอบตัวแบบสมมุติฐานความพึงพอใจในชีวิตสมรส โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงวิถศึกษาความสัมพันธ์ในรูปของ เหตุ และผลระหว่างกลุ่มตัวแปร พบว่า

1. ระยะเวลาของการสมรสและความคล้ายคลึงของภูมิหลังทางสังคม ไม่มีนัยสำคัญในการแสดงผลกระทบทางตรงต่อความสมานฉันท์ทางบทบาท
2. จำนวนบุตร ความห่างของการมีบุตร ความคล้ายคลึงของภูมิหลังทางสังคม และสมานฉันท์ทางบทบาท มีผลกระทบทางตรงกับความ เป็น เพื่อนคู่ชีวิต และตัวแปรทั้งสองสามารถอธิบายความแปรผัน ในความเป็นเพื่อนคู่ชีวิตได้ประมาณ 11 เปอร์เซ็นต์
3. ความสมานฉันท์ทางบทบาท และความเป็นเพื่อนคู่ชีวิตเท่านั้น ที่มีผลกระทบทางตรงกับความ เสียเปรียบสัมพันธ์ และตัวแปรทั้งสองสามารถอธิบายความแปรผันในความเสียเปรียบสัมพันธ์ได้ถึง 23 เปอร์เซ็นต์ อย่างไรก็ตาม ผลกระทบดังกล่าว ส่วนหนึ่งเป็นผลกระทบทางอ้อมของจำนวนบุตร ความห่างของการมีบุตร ความคล้ายคลึงของภูมิหลังทางสังคม และความสมานฉันท์ทางบทบาทด้วย
4. ความสมานฉันท์ทางบทบาท ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต และความ เสียเปรียบสัมพันธ์เท่านั้น ที่มีผลกระทบทางตรงกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส จากการเปรียบเทียบผลกระทบของทั้งสามตัวแปรแล้ว ความสมานฉันท์ทางบทบาท มีผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรสมากที่สุด และความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต มีผลกระทบตัวแปรดังกล่าว น้อยที่สุด และตัวแปรทั้งสาม

สามารถอธิบายความแปรผันในความพึงพอใจในชีวิตสมรสได้ 54 เปอร์เซ็นต์ และผลกระทบดังกล่าวส่วนหนึ่ง เป็นผลกระทบของจำนวนบุตร ความห่างของการมีบุตร ความคล้ายคลึงของภูมิหลังทางสังคม ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิตและความสมานฉันท์ทางบทบาท

หลังจากตัดวิธีที่ไม่มีนัยสำคัญ 10 วิธีออกไปแล้ว ตัวแบบที่ได้คือตัวแบบที่ดัดแปลงแล้ว (modified model) ซึ่งเหลือวิธีที่มีนัยสำคัญ 9 วิธี เท่านั้น จากการนำตัวแบบดังกล่าวไปทดสอบด้วยการวิเคราะห์การถดถอยอีกครั้งหนึ่ง ปรากฏว่า ตัวแบบที่ดัดแปลงแล้วสามารถอธิบายความแปรผันในความพึงพอใจในชีวิตสมรสได้ 53 เปอร์เซ็นต์

สำหรับวิธีที่ไม่มีนัยสำคัญ 10 วิธี คือ

1. ระยะเวลาของการสมรสกับความสมานฉันท์ทางบทบาท
2. ความคล้ายคลึงของภูมิหลังทางสังคม กับความเสียเปรียบสัมพัทธ์
3. ระยะเวลาของการสมรสกับความเสียเปรียบสัมพัทธ์
4. จำนวนบุตรกับความเสียเปรียบสัมพัทธ์
5. ความห่างของการมีบุตรกับความเสียเปรียบสัมพัทธ์
6. ความคล้ายคลึงของภูมิหลังทางสังคมกับความเสียเปรียบสัมพัทธ์
7. ระยะเวลาของการสมรสกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส
8. จำนวนบุตรกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส
9. ความห่างของการมีบุตรกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส
10. ความคล้ายคลึงของภูมิหลังทางสังคมกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส

สำหรับวิธีที่มีนัยสำคัญ 9 วิธีนั้น ส่วนใหญ่ก็สนับสนุนสมมุติฐานที่ได้กำหนดเอาไว้ ยกเว้นความห่างของการมีบุตรกับความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต และความคล้ายคลึงของภูมิหลังทางสังคมกับความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต เนื่องจากได้ตั้งสมมุติฐานไว้ว่า ความห่างของการมีบุตรมีผลกระทบทางตรงต่อความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต และความคล้ายคลึงของภูมิหลังทางสังคม มีผลกระทบทางตรงกับความ เป็นเพื่อนคู่ชีวิต เช่นเดียวกัน แต่ผลของการวิเคราะห์ปรากฏว่าทิศทางความ

สัมพันธ์เชิงสมมูลระหว่างความห่างของการมีบุตรกับความเป็นเพื่อนคู่ชีวิตและความคล้ายคลึงของภูมิหลังทางสังคมกับความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต เป็นไปในทางตรงกันข้ามกัน

ซึ่งพอสรุปเป็นแผนภาพได้ ดังแผนภาพที่ 4

อุบลรัตน์ พิชญ์ชยະนนท์ (2531) ได้ศึกษาคุณภาพชีวิตสมรสในมิติของความพึงพอใจในชีวิตสมรส โดยศึกษากรณีข้าราชการสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 291 ตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งมีสมมติฐานดังนี้คือ

1. ความคล้ายคลึงกันทางอายุ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส
2. ความคล้ายคลึงกันทางการศึกษา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส
3. อายุเมื่อสมรส มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส
4. ระยะเวลาในการสร้างความคุ้นเคยก่อนสมรส มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส
5. คุณภาพชีวิตสมรสของบิดามารดา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส
6. การสนับสนุนจากบุคคลที่มีความสำคัญในชีวิต มีความสัมพันธ์ทางลบกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส
7. รายได้ของครอบครัว มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส
8. ระยะเวลาของการสมรส มีความสัมพันธ์ทางลบกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส
9. องค์ประกอบของครัวเรือน มีความสัมพันธ์ทางลบกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส
10. การมีบุตร มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส
11. ประสิทธิภาพของการสื่อสาร มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส
12. ความสมานฉันท์ทางบทบาท มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส
13. ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส
14. ความเสียเปรียบสัมพัทธ์ มีความสัมพันธ์ทางลบกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส

ผลจากการทดสอบปัจจัยต่าง ๆ ที่คาดว่ามอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรสจากการทดสอบสมมติฐาน และการทดสอบค่าไคสแควร์ พบว่า ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส ได้แก่ อายุ เมื่อสมรส คุณภาพชีวิตสมรสของบิดามารดา การสนับสนุนจากบุคคลที่มีความสำคัญในชีวิต (พ่อแม่ ญาติพี่น้อง) ระยะเวลาของการสมรส การมีบุตร ประสิทธิภาพของการสื่อสาร ความสมานฉันท์ทางบทบาท ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต และความเสียเปรียบสัมพันธ์

ส่วนตัวแปรที่ไม่พบว่ามีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรส คือความคล้ายคลึงกันทางอายุ ความคล้ายคลึงกันทางการศึกษา ระยะเวลาในการสร้างความคุ้นเคยก่อนสมรส รายได้ของครอบครัว และองค์ประกอบของครอบครัว

จากการเปรียบเทียบขนาดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ กับความพึงพอใจในชีวิตสมรส เมื่อพิจารณาค่า Gamma พบว่า ความเสียเปรียบสัมพันธ์ เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรสมากที่สุด รองลงมาตามลำดับ คือ ความสมานฉันท์ทางบทบาท ประสิทธิภาพของการสื่อสาร ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต การมีบุตร การได้รับการยอมรับจากบุคคลที่มีความสำคัญในชีวิต (ญาติพี่น้อง) คุณภาพชีวิตสมรสของบิดามารดา ระยะเวลาของการสมรส การได้รับการยอมรับจากบุคคลที่มีความสำคัญในชีวิต (พ่อแม่) และอายุเมื่อสมรส เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรสน้อยที่สุด

ซึ่งพอสรุป เป็นแผนภาพได้ดังแผนภาพที่ 5

แผนภาพที่ 5 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรส
ของ อุบลรัตน์ พิชญ์ชยะนนท์ (2531)

ปัจจัยก่อนสมรส

ความคล้ายคลึงกันทางอายุ	_____ 0 _____
ความคล้ายคลึงกันทาง	
การศึกษา	_____ 0 _____
อายุ เมื่อสมรส	_____ + _____
ระยะ เวลาในการสร้างความ	
คุ้นเคยก่อนสมรส	_____ 0 _____
คุณภาพชีวิตสมรสของ	
บิดามารดา	_____ + _____
การได้รับการยอมรับจากบุคคลที่มี	
ความสำคัญในชีวิต	_____ - _____

ความ
พึงพอใจ
ในชีวิต
สมรส

ปัจจัยในช่วงสมรส

รายได้ของครอบครัว	_____ 0 _____
ระยะ เวลาของการสมรส	_____ - _____
องค์ประกอบของครัวเรือน	_____ 0 _____
การมีบุตร	_____ + _____
ประสิทธิภาพของการสื่อสาร	_____ + _____
ความสมานฉันท์ทางบทบาท	_____ + _____
ความเสียเปรียบสัมพันธ์	_____ - _____
ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต	_____ + _____

จากที่กล่าวมาแล้ว ในเรื่องกรอบของแนวคิดพื้นฐานทางทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นตารางเปรียบเทียบผลการวิจัยที่สอดคล้องหรือแตกต่างกันระหว่างงานวิจัยของ Miller (1976) กับจันทร์เพ็ญ คุปต์กาญจนากุล (2526) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส และของอุบลรัตน์ พิชญ์ชยะนนท์ (2531) ที่ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรส ดังตารางที่ 1, 2 และ 3 ตามลำดับ

ตารางที่ 1 ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรสของ Miller (1976)

	ผลกระทบทางตรง		ผลกระทบในทางตรงกันข้าม	
	มี	ไม่มี	มี	ไม่มี
สถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม		/		
ระยะเวลาของการสมรส		/		
จำนวนบุตร		/		
ความห่างของการมีบุตร		/		
ความง่ายต่อการเปลี่ยนแปลง				
บทบาทในครอบครัว	/			
ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต	/		/	

ตารางที่ 2 ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรสของจันทร์เพ็ญ คู่ปดักายจนากุล
(2526)

ปัจจัย	วิถีที่มี นัยสำคัญ	วิถีที่ไม่มี นัยสำคัญ	มีผลกระทบ	
			ทางตรง	ในทางตรงกันข้าม
ความคล้ายคลึงของภูมิหลัง				
ทางสังคม		/	/	
ระยะเวลาของการสมรส		/	/	
จำนวนบุตร		/		/
ความห่างของการมีบุตร		/		/
ความสมานฉันท์ทางบทบาท	/		/	
ความเสียเปรียบสัมพัทธ์	/			/
ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต	/		/	

ตารางที่ 3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรส
ของอุบลรัตน์ พิชญ์ชยะนนท์ (2531)

ปัจจัย	ไม่มีความสัมพันธ์	มีความสัมพันธ์	
		ในทางบวก	ในทางลบ
<u>ปัจจัยก่อนสมรส</u>			
ความคล้ายคลึงกันทางอายุ	/		
ความคล้ายคลึงกันทางการศึกษา	/		
อายุ เมื่อสมรส		/	
ระยะเวลาในการสร้างความคุ้นเคยก่อนสมรส	/		
คุณภาพชีวิตสมรสได้ตามารตา		/	
การได้รับการสนับสนุนจากบุคคลที่มีความสำคัญ ในชีวิต			/
<u>ปัจจัยในช่วงสมรส</u>			
รายได้ของครอบครัว	/		
ระยะเวลาของการสมรส			/
องค์ประกอบของครัวเรือน	/		
การมีบุตร		/	
ประสิทธิภาพของการสื่อสาร		/	
ความสมานฉันท์ทางบทบาท		/	
ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต		/	
ความเสียเปรียบสัมพัทธ์			/

ดังนั้น ในการศึกษาค้นคว้าวิจัยจึงได้กำหนดกรอบของการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยคัดสรรที่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส โดยดัดแปลงตัวแบบเชิงสมมุติฐานความพึงพอใจในชีวิตสมรสของจันท์เพ็ญ คุปต์กาญจนากุล (2526) ตั้งแผนภาพที่ 4 ที่อาศัยพื้นฐานจากตัวแบบเชิงสมมุติฐานความพึงพอใจในชีวิตสมรสของ Burr (1976) และของ Miller (1976) ตั้งแผนภาพที่ 1 และ 2 ตามลำดับ กับของอุบลรัตน์ พิชญ์ชยะนนท์ (2531) ตั้งแผนภาพที่ 5 ที่ใช้ตัวแบบเชิงสมมุติฐานความพึงพอใจในชีวิตสมรสของ Lewis และ Spanier (1979) และจันท์เพ็ญ คุปต์กาญจนากุล (2526) ตั้งแผนภาพที่ 3 ตั้งรายละเอียดต่อไปนี้

จันท์เพ็ญ คุปต์กาญจนากุล (2526) ได้สร้างตัวแบบขึ้นมาโดยนำตัวแปรในตัวแบบของ Burr (1976) ซึ่งมี 4 ตัวแปร นำมาใช้ 2 ตัวแปร ได้แก่ ความสมานฉันท์เกี่ยวกับความคาดหวังทางบทบาท และความเสียเปรียบสัมพัทธ์ ส่วนตัวแบบของ Miller (1976) มี 6 ตัวแปร นำมาใช้ 4 ตัวแปร ได้แก่ ระยะเวลาของการสมรส จำนวนบุตร ความห่างของการมีบุตร และความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต รวมเป็น 6 ตัวแปร ได้แก่ระยะเวลาของการสมรส จำนวนบุตร ความห่างของการมีบุตร ความสมานฉันท์ทางบทบาท ความเสียเปรียบสัมพัทธ์ และความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต จากนั้นเพิ่มตัวแปรเข้าอีก 1 ตัว คือ ความคล้อยคลึงทางภูมิหลังทางสังคม นอกจากนั้นยังศึกษาในรูปของความสัมพันธ์ร่วมกับตัวแปรอื่นๆ คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และระดับตำแหน่ง

ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่า มีตัวแปรในตัวแบบของจันท์เพ็ญ ที่น่าสนใจนำมาศึกษาในการวิจัยนี้ 6 ตัวแปร คือ ระดับการศึกษา ระยะเวลาของการสมรส จำนวนบุตร ความสมานฉันท์ทางบทบาท ความเสียเปรียบสัมพัทธ์ และความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต ซึ่งเหตุผลจะได้กล่าวต่อไป

อุบลรัตน์ พิชญ์ชยะนนท์ (2531) ได้ศึกษาตัวแบบของ Lewis และ Spanier (1979) ซึ่งมีตัวแปรที่นำมาศึกษา 6 ตัวแปร ได้แก่ การทำความเข้าใจกันและกัน การสนับสนุนจากบุคคลที่มีความสำคัญในชีวิต ความเพียงพอทางด้านสังคม เศรษฐกิจ (รายได้ของ) ครอบครัว จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ประสิทธิภาพของการสื่อสาร ความสอดคล้องทางบทบาท กับตัวแปรจากตัวแบบของจันท์เพ็ญ คุปต์กาญจนากุล (2526) ซึ่งมี 7 ตัวแปร ได้แก่ ความ

คล้ายคลึงของภูมิหลังทางสังคม ระยะเวลาของการสมรส ความสมานฉันท์ทางบทบาท ความเสียเปรียบสัมพัทธ์ ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต จากนั้นจึงตัดแปลงตัวแบบเพิ่มตัวแปร เข้าไปอีก 3 ตัวแปร คือ อายุเมื่อสมรส การมีบุตร คุณภาพชีวิตสมรสของบิดามารดา

ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่า มีตัวแปรในตัวแบบของอุบลรัตน์ที่น่าสนใจนำมาศึกษาในครั้งนี้ 10 ตัวแปร ได้แก่ อายุเมื่อสมรส ระยะเวลาในการสร้างความคุ้นเคยก่อนสมรส คุณภาพชีวิตสมรสของบิดามารดา การได้รับการยอมรับจากบุคคลที่มีความสำคัญในชีวิต รายได้ของครอบครัว ระยะเวลาของการสมรส ประสิทธิภาพของการสื่อสาร ความสมานฉันท์ทางบทบาท ความเสียเปรียบสัมพัทธ์ และความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต

เหตุผลที่นำตัวแปรจากตัวแบบของจันท์เพ็ญ คุปต์กาญจนากุล (2526) และอุบลรัตน์ พิชญ์ชยะนนท์ (2531) ดังที่กล่าวมาแล้ว เข้ามารสร้างตัวแบบเพื่อนำมาศึกษาในงานวิจัยนี้ มีดังนี้

ผู้วิจัยเห็นว่า อายุเมื่อสมรส จากงานวิจัยของอุบลรัตน์ พิชญ์ชยะนนท์ (2531) ให้ผลที่สอดคล้องกับที่ Bumpass and Sweet (1972) ได้เสนอแนะไว้ว่า ช่วงวัยรุ่น และช่วงอายุ 20 ถึง 30 ปี เป็นช่วงระยะเวลาที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรสและความมั่นคงในชีวิตสมรส

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือก อายุเมื่อสมรส เป็นปัจจัยคัดสรรที่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรสกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสตรีสมรสวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ด้วยเหตุผลดังกล่าว

ส่วนระดับการศึกษา ผู้วิจัยเห็นว่าจากงานวิจัยของ จันท์เพ็ญ คุปต์กาญจนากุล (2526) ไม่พบความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรส ทั้งนี้จากงานวิจัยของ Booth and White (1980) เสนอว่า ผู้ที่มีปัจจัยการศึกษาสูงจะเป็นผู้ที่มีความรู้มากกว่าและกว้างไกลกว่าสามารถแก้ไขปัญหาแนวทางเลือกได้มากกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อยกว่า ซึ่งจะ เป็นสิ่งสนับสนุนให้มีสัมพันธภาพที่แน่นแฟ้นในครอบครัว จึงทำให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตสมรสมากขึ้นด้วย

ดังนั้นผู้วิจัยจึง เลือกระดับการศึกษา เป็นปัจจัยคัดสรรที่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส ในงานวิจัยครั้งนี้ เพื่อยืนยันข้อสรุปให้ชัดเจน

ระยะเวลาในการสร้างความคุ้นเคยก่อนสมรส จากงานวิจัยของอุบลรัตน์ พิชญ์ชยชนะนนท์ (2531) ไม่พบความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรส ซึ่งค้านกับงานวิจัยที่ศึกษาในต่างประเทศ ที่พบว่าระยะเวลาในการสร้างความคุ้นเคยก่อนสมรสมีความสัมพันธ์กับการปรับตัวและความพึงพอใจในชีวิตสมรส (Locke, 1951)

ดังนั้นผู้วิจัยจึง เลือกระยะเวลาในการสร้างความคุ้นเคยก่อนสมรส เป็นปัจจัยคัดสรรที่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส เพื่อยืนยันว่าปัจจัยดังกล่าวมีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรสของบุคคลหรือไม่

รายได้ของครอบครัว จากงานวิจัยของอุบลรัตน์ พิชญ์ชยชนะนนท์ (2531) ไม่พบความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรส ซึ่งค้านกับงานวิจัยต่างๆ ที่พบว่าปัจจัยดังกล่าวนี้มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรส (Wilcoxon and Hovestadt, 1983; Stinnett and Walters, 1984)

ดังนั้นผู้วิจัยจึง เลือกรายได้ของครอบครัว เป็นปัจจัยคัดสรรที่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส เพื่อยืนยันว่าปัจจัยดังกล่าวมีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรสของบุคคลหรือไม่

ระยะเวลาของการสมรส จากการวิจัยของจันทร์เพ็ญ คุปต์กาญจนากุล (2526) พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรส แต่จากการวิจัยของอุบลรัตน์ พิชญ์ชยชนะนนท์ (2531) กลับพบว่าตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์ทางลบกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวที่ว่าความพึงพอใจในชีวิตสมรสจะเปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลาของการสมรส (Burr, 1970; Miller, 1975 and Anderson et al., 1983)

ดังนั้นผู้วิจัยจึง เลือกระยะเวลาของการสมรส เป็นปัจจัยคัดสรรในการวิจัยนี้

การได้รับการยอมรับจากบุคคลที่มีความสำคัญในชีวิต จากงานวิจัยของอุบลรัตน์ พิชญ์ชยะนนท์ (2531) พบว่าตัวแปรนี้มีความสัมพันธ์ทางลบกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส ซึ่งค้านกับคำกล่าวที่ว่า ญาติผู้ใหญ่หรือพี่น้อง เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การสมรสไม่ราบรื่น (เสนอ อินทรสุขศรี 2516)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกปัจจัยคัดสรรดังกล่าวมาศึกษาอีกครั้งว่า จะมีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส ในทิศทางใด

จำนวนบุตร จากงานวิจัยของจันทร์เพ็ญ คุปต์กาญจนากุล (2526) พบว่ามีความสัมพันธ์ในทางลบ กับความพึงพอใจในชีวิตสมรส อย่างไม่มีนัยสำคัญ แต่ผลงานวิจัยในต่างประเทศ พบว่ามีความสัมพันธ์ทางลบกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส (Christensen and Phibrick, 1952; Hurley and Palonen, 1967)

ดังนั้นเพื่อยืนยันข้อค้นพบข้ามวัฒนธรรม ผู้วิจัยจึงเลือกตัวแปรดังกล่าวศึกษากับกลุ่มตัวอย่างในสังคมไทย ว่าจะมีผลอย่างไร

คุณภาพชีวิตสมรสของบิดามารดา จากงานวิจัยของอุบลรัตน์ พิชญ์ชยะนนท์ (2531) พบว่าตัวแปรนี้มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรส สอดคล้องกับงานวิจัยของ Burgess, Lock and Thomas, 1963 และของสุรีย์ กาญจนวงศ์ (2523)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกปัจจัยดังกล่าวมาศึกษาอีกครั้ง เพื่อยืนยันข้อค้นพบในสังคมไทยอีกครั้ง

ประสิทธิภาพของการสื่อสาร จากการศึกษาวิจัยของอุบลรัตน์ พิชญ์ชยะนนท์ (2531) พบว่าปัจจัยดังกล่าวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส สอดคล้องกับงานวิจัยของ Levinger 1967 และ Rusbult et al., 1986 เป็นต้น ผู้วิจัยจึงเลือกตัวแปรดังกล่าวมาศึกษาในงานวิจัยนี้ด้วย

ความสมานฉันท์ทางบทบาท จากงานวิจัยของจันทร์ เพ็ญ คุปต์กาญจนากุล (2526) และอุบลรัตน์ พิชญ์ชยชนะนทร์ (2531) พบว่าตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส แต่จากทั้งสองงานวิจัยพบว่า ตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรสของกลุ่มตัวอย่างแตกต่างกัน กล่าวคือ จันทร์ เพ็ญพบว่าตัวแปรดังกล่าวมีผลกระทบมากที่สุด ส่วนของอุบลรัตน์นั้น พบว่าตัวแปรนี้มีความสำคัญ เป็นอันดับสองรองจากความเสียเปรียบสัมพันธ์ ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาตัวแปรดังกล่าวซ้ำ เพื่อตรวจสอบผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส ว่ามีผลกระทบมากน้อยเพียงใด

ความเสียเปรียบสัมพันธ์ จากงานวิจัยทั้งสอง พบว่ามีผลกระทบในทางตรงกันข้ามกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส แต่ในงานวิจัยของจันทร์ เพ็ญ คุปต์กาญจนากุล (2526) ตัวแปรนี้ มีผลกระทบ เป็นอันดับสอง รองจากความสมานฉันท์ทางบทบาท ส่วนของอุบลรัตน์ พิชญ์ชยชนะนทร์ (2531) พบว่ามีความสัมพันธ์ต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรสมากที่สุด ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาตัวแปรดังกล่าวซ้ำ เพื่อตรวจสอบผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส ว่ามีผลกระทบมากน้อยเพียงใด

ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต จากงานวิจัยทั้งสอง จันทร์ เพ็ญ คุปต์กาญจนากุล (2526) พบว่าตัวแปรนี้ มีผลกระทบในทางตรงอย่างมีนัยสำคัญ แต่มีผลกระทบน้อยสุด เมื่อเปรียบเทียบกับความสมานฉันท์ทางบทบาท ความเสียเปรียบสัมพันธ์ ส่วนของอุบลรัตน์ พิชญ์ชยชนะนทร์ (2531) พบว่าตัวแปรนี้มีความสัมพันธ์ทางบวก และมีผลเป็นอันดับสามรองจากความสมานฉันท์ทางบทบาท และประสิทธิภาพของการสื่อสาร ตามลำดับ ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาตัวแปรดังกล่าวซ้ำ เพื่อตรวจสอบผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส ว่ามีผลกระทบมากน้อยเพียงใด

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสร้างแผนภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัตสรรที่ศึกษากับความพึงพอใจในชีวิตสมรส สำหรับการวิจัยนี้ ดังแผนภาพที่ 6

แผนภาพที่ 6 แสดงปัจจัยคัตสรรที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรสที่ผู้วิจัยใช้ศึกษา
ในงานวิจัยนี้

อายุ เมื่อสมรส _____

ระดับการศึกษา _____

ระยะเวลาในการสร้างความคุ้นเคยก่อนสมรส _____

รายได้ของครอบครัว _____

ระยะเวลาของการสมรส _____

การได้รับการยอมรับจาก
บุคคลที่มีความสำคัญ
ในชีวิต

- พ่อแม่ของตน _____
- ญาติพี่น้องของตน _____
- พ่อแม่ของคู่สมรส _____
- ญาติพี่น้องของคู่สมรส _____

จำนวนบุตร _____

คุณภาพชีวิตสมรสของบิดามารดา _____

ประสิทธิภาพของการสื่อสาร _____

ความสมานฉันท์ทางบทบาท _____

ความเสียเปรียบสัมพันธ์ _____

ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต _____

ความ
พึงพอใจ
ในชีวิต
สมรส

2. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสตรีสมรสที่ทำงานแล้ว

ในระยะแรกเริ่ม ผู้หญิงส่วนใหญ่จะออกไปทำงานที่ไม่ใช่งานประจำ (full time) เป็นเพียงงานชั่วคราว (part-time) เนื่องจากยังคงตระหนักถึงความรับผิดชอบหลักของบทบาทตามประเพณี (traditional role) คือ การดูแลบ้านและการอบรมเลี้ยงดูบุตร แต่ในปัจจุบัน 80% ของผู้หญิงที่ทำงานนอกบ้าน ใช้เวลาทำงานไม่แตกต่างจากผู้ชายเลย (U.S. Bureau of Census, 1973)

จากข้อมูล เปรียบเทียบจำนวนผู้ใช้แรงงานทั้งหมด โดยแบ่งเป็นแรงงานชาย แรงงานหญิงที่แต่งงานแล้ว และแรงงานหญิงโสด พบว่า ผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว ออกไปทำงานนอกบ้านเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จาก 3.8% ในปี 1921 เพิ่มขึ้นเป็น 25.9% ในปี 1979 (Rimmer and Popay, 1982)

ท่านองเดียวกัน บทบาทของภรรยาในสังคมเมืองของไทยเราในปัจจุบันนั้นก็กำลังจะเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเองเพิ่มขึ้น โดยออกไปช่วยสามีทำงานนอกบ้าน (นภาพร หะวานนท์ 2520 : 3)

ในสังคมปัจจุบัน จึงถือว่าการออกไปทำงานนอกบ้านของผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว เป็นเรื่องธรรมดา แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นมีอยู่หลายด้าน กล่าวคือ

1. ผลกระทบต่อภรรยา หรือตัวมารดาเอง ในด้านสุขภาพร่างกาย เนื่องมาจากการทำงานหนักในการรับภาระทั้งงานบ้าน ประกอบกันกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในการออกไปทำงานนอกบ้านว่า ตนมีความพึงพอใจหรือไม่ และเกิดความบงการขึ้นในบทบาทภายในครอบครัวหรือไม่
2. ผลกระทบต่อสามีหรือบิดา ในด้านลดบทบาทหลักในการหาเลี้ยงครอบครัวลง เป็นผลทำให้อำนาจของตนลดลงไป ซึ่งส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรสของสามีให้มัน้อยลง
3. ผลกระทบต่อบุตร อย่างไรก็ตาม ประมาณครึ่งหนึ่งของมารดาที่ออกไปทำงานนอกบ้าน ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากผู้อื่น ซึ่งอาจจะเป็นญาติพี่น้อง คนใช้ หรือบุตร ๆ

ด้วยกันเอง และมีเพียงหนึ่งในสามที่ญาติผู้ใหญ่มาช่วยดูแล (Presser, 1986) ผู้หญิงจึงไม่จำเป็นต้องออกจากงาน และสามารถกลับเข้าทำงานได้เร็วขึ้น แต่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อประสบการณ์ที่เด็กจะได้รับการดูแลเอาใจใส่จากมารดา (O'Connell and Bloom, 1987) โดยการที่บุตรจะเกิดความภาคภูมิใจในตัวมารดา รู้จักช่วยแบ่งเบาภาระทางบ้าน หรืออาจจะกลายเป็นเด็กเกเร เหล่านี้เป็นต้น

ความกดดันที่ผู้หญิงได้รับจากการทำงานนอกบ้าน

Leonard Pearlin (1975) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาททางเพศ และความซึมเศร้า พบว่า มีความซึมเศร้าเกิดขึ้นทั้งในกลุ่มหญิงที่มีความพึงพอใจในการเป็นแม่บ้านเต็มขั้น และกลุ่มหญิงที่มีความพึงพอใจในหน้าที่แม่บ้าน และการทำงานนอกบ้าน แต่มีความแตกต่างในสาเหตุ กล่าวคือ

กลุ่มแม่บ้านเต็มขั้น

ความซึมเศร้าจะ เกิดจากความขัดแย้งในใจระหว่างการตอบสนองต่อการเรียกร้องของบุคคลในครอบครัว และความมุ่งมาดปรารถนาที่บุคคลมีต่อตนเองในการใช้ชีวิตนอกบ้าน

กลุ่มหญิงที่ทำงานนอกบ้าน

ความซึมเศร้าจะ เกิดขึ้นจากความขัดแย้งในใจระหว่างงานที่รับผิดชอบ และภาระหน้าที่ในครอบครัว (หน้าที่การเป็นแม่ หน้าที่ต่อคู่สมรส ภาระในบ้าน ฯลฯ)

นอกจากนั้นยังพบอีกว่า ผู้หญิงที่มีความผูกพันกับการทำงานนอกบ้าน และการมีความมุ่งมาดปรารถนาต่อชีวิตนอกบ้านสูง จะยังมีความซึมเศร้าและความไม่เบิกบานในชีวิตอย่างมาก

Perlmutter et al. (1985) พบว่า กลุ่มผู้หญิงที่ออกทำงานนอกบ้านด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ มีแนวโน้มจะมีความสุขน้อยกว่ากลุ่มอื่น ๆ ทั้งนี้ เพราะผู้หญิงได้รับแรงกดดันจากครอบครัวและงานอาชีพ จึงเป็นต้นเหตุให้เกิดความขัดแย้งในใจ เนื่องมาจากการมีบทบาทล้นมือ (role overload)

ผู้หญิงสมรสแล้วในโลกของการทำงาน จึงไม่ประสบความสำเร็จ เท่าผู้หญิงโสดที่แนว
โน้มของชีวิต เป็นไปตามลำดับขั้น และมีชีวิตการทำงานคล้ายคลึงกับผู้ชายในหลายๆ ทาง และ
ยังมีความก้าวหน้าน้อยกว่าผู้ชายในโลกของการทำงานอีกด้วย ทั้งนี้เพราะเกิดจากการชะงัก
งั้นในชีวิตของผู้หญิงสมรสแล้ว เนื่องมาจากสาเหตุดังนี้คือ

1. การออกจากงานเพื่อดูแลบ้านหรือเลี้ยงดูลูก ในช่วงอายุ 25-35 ปี ซึ่งเป็น
ช่วงที่บุคคลจะประสบความสำเร็จในอาชีพ จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน
ต้องชะงักงันลง
2. บทบาททางเพศ ทำให้ผู้หญิง เผชิญกับข้อจำกัดมากมายอันสาเหตุให้หนทางเลือก
อาชีพแคบลง
3. ความคาดหวังของสังคม ผู้หญิงต้องรับบทบาทความเป็นแม่ จึงทำให้ความรับผิดชอบ
ต่อการทำงานอาชีพน้อยลง จึงปฏิเสธการย้ายงาน หรือออกจากงานในเวลาใดก็ได้

3. แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับพัฒนาการของวัยผู้ใหญ่ตอนต้น

ทฤษฎีพัฒนาการวงจรชีวิตของวัยผู้ใหญ่ตอนต้น

แนวคิดของ Daniel Levinson

Levinson ได้แบ่งวงจรชีวิตออกเป็น 4 ระยะต่อเนื่องกันโดยมีระดับอายุต่างกัน 20 ปี ดังนี้ :

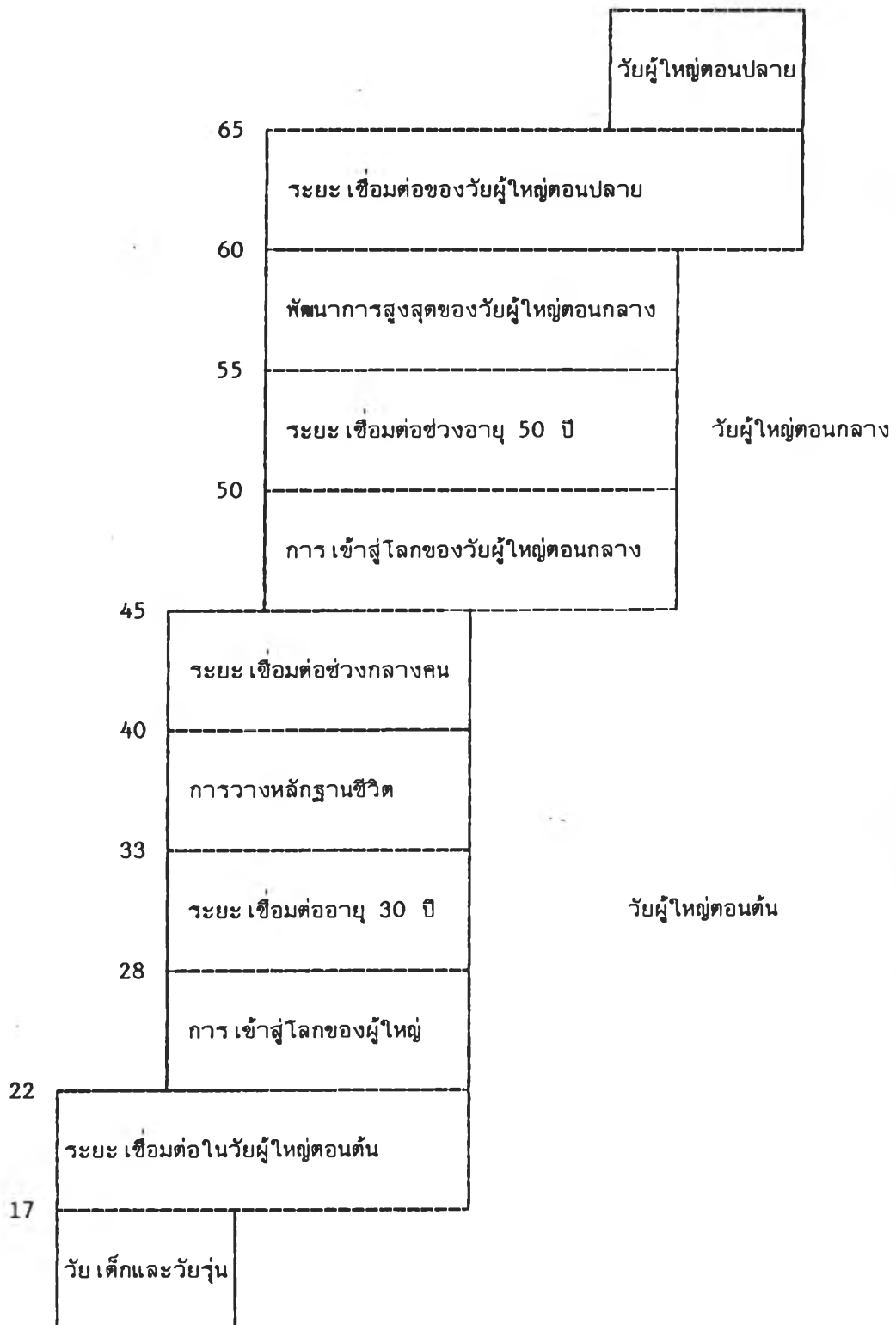
ลำดับที่	ระดับอายุ	ลักษณะของกลุ่ม
1	0 - 20 ปี	ระยะก่อนวัยผู้ใหญ่ (pre - adulthood)
2	20 - 40 ปี	ระยะวัยผู้ใหญ่ตอนต้น (early - adulthood)
3	40 - 60 ปี	ระยะวัยผู้ใหญ่ตอนกลางหรือวัยกลางคน (middle - adulthood หรือ middle age)
4	60 ปีขึ้นไป	ระยะวัยผู้ใหญ่ตอนปลายจนถึงระยะปลายของชีวิต (late - adulthood and late-late-adulthood)

ในแต่ละระยะพัฒนาการจะมีลักษณะและการเปลี่ยนแปลงที่เป็นแบบฉบับของตัวเอง และการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะมีความสำคัญอย่างมากต่อวงจรชีวิตโดยส่วนร่วมของบุคคลด้วย

ระยะพัฒนาการในช่วงวัยผู้ใหญ่จากการศึกษาของ Levinson (Levinson, 1978)

(ดังรูป)

วิกฤตการณ์ในระยะพัฒนาการ ของ Levinson

จากแนวคิดเกี่ยวกับวิกฤติการณ์ในระยะพัฒนาการ จะเห็นได้ว่าวัยผู้ใหญ่ตอนต้นเป็นวัยที่ต้องมีการปรับตัวอย่างมาก

ตามที่ Levinson (1978) ได้กล่าวถึงวิกฤติการณ์สำคัญๆ ที่เกิดขึ้นในระยะเชื่อมต่อนี้ไว้ดังนี้คือ

1. ระยะเชื่อมต่อในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น (17-22 ปี) เป็นช่วงที่บุคคลมีการปรับตัวจากการเป็นวัยรุ่นไปสู่การเป็นผู้ใหญ่
2. ระยะเชื่อมต่ออายุ 30 ปี เป็นระยะที่บุคคลชอบเสี่ยงและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา
3. ระยะเชื่อมต่อช่วงวัยกลางคน (40-45 ปี) เป็นระยะที่บุคคลเริ่มหันเข้าสู่ตนเองและมีความรู้สึกเบื่อหน่ายต่อสภาวะและบุคคลแวดล้อม

งานพัฒนาการของวัยผู้ใหญ่ตอนต้น

สังคมได้มอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้แก่บุคคลในวัยนี้อย่างมาก ดังจะเห็นได้จากปริมาณงานพัฒนาการ

Havighurst (1972) ได้กล่าวว่า งานพัฒนาการ (Developmental Tasks) เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบทั้งในด้านชีววิทยา จิตและสังคมที่สังคมได้มอบหมายให้แก่สมาชิกทุกคนในสังคม ที่จะต้องทำให้สำเร็จในช่วงเวลาเฉพาะของชีวิต การประสบความสำเร็จในงานพัฒนาการดังกล่าว นอกจากจะนำไปสู่ความสุขสมบูรณ์ ความพึงพอใจ และความงอกงามในตัวบุคคลและในสังคมมนุษย์แล้ว ยังเปิดโอกาสให้บุคคลได้มีโอกาสประสบความสำเร็จในงานพัฒนาการขั้นสูงๆ ต่อไปอีกด้วย

งานพัฒนาการวัยผู้ใหญ่ตอนต้น

Havighurst (1972) กล่าวถึงงานพัฒนาการวัยผู้ใหญ่ตอนต้นว่า ประกอบด้วย

1. การเลือกคู่ครอง การใช้ชีวิตคู่หรือการแต่งงาน
2. ความเป็นพ่อ เป็นแม่
3. การประกอบอาชีพ และ
4. การเลือกกลุ่มสังคม

1. การเลือกคู่ครอง การใช้ชีวิตคู่หรือการแต่งงาน

การเลือกคู่ครอง

เมื่อมนุษย์จำเป็นต้องมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เนื่องจากความสัมพันธ์ดังกล่าวมีความสำคัญต่อพัฒนาการตั้งแต่วัยเริ่มแรกถึงวัยผู้ใหญ่ของมนุษย์เรา การเลือกคู่ครองนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของชีวิตอีกช่วงหนึ่ง เพราะเป็นการสร้างความสัมพันธ์ก่อนที่จะมีครอบครัวกับบุคคลที่ตนเลือก เพื่อใช้ชีวิตคู่ร่วมกันตลอดชีวิต นั่นเอง

ในปัจจุบันหญิงชายมีอิสระ เสรีในการเลือกคู่ครองมากขึ้น การเลือกคู่ครองโดยวิธีคลุมถุงชนจึงลดน้อยลง เนื่องจากสังคมได้เปิดมีโอกาสมิให้มีการพบปะสังสรรค์กันระหว่างชายหญิงที่รักใคร่ชอบพอกัน เป็นกระบวนการที่แต่ละฝ่ายต่างใช้เพื่อทำความรู้จัก และศึกษาถึงอุปนิสัยใจคอ บุคลิกภาพต่าง ๆ ของคน ที่ตนตัดสินใจจะแต่งงานด้วย ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร จึงจะทำให้สามารถเรียนรู้อุปนิสัยใจคอของฝ่ายตรงกันข้าม และวิธีการนี้จะทำให้ชายหญิงทราบความแตกต่างและเรียนรู้ว่าตนสามารถปรับตัว เข้ากับอีกฝ่ายหนึ่งได้หรือไม่ หากไม่สามารถยอมรับในความแตกต่างนี้ได้ ก็จะเลิกกันไป หากยอมรับในความแตกต่างนี้ได้ความสัมพันธ์ ก็คงจะดำเนินอยู่ต่อไป และตัดสินใจแต่งงานกันในที่สุด (Blood, 1969)

องค์ประกอบทางสังคมได้มีอิทธิพลอย่างมากต่อการเลือกคู่ครองด้วยตนเอง ดังนั้น
ในการเลือกคู่บุคคลจึงมีแนวโน้มที่จะเลือกบุคคลที่มีความคล้ายคลึงกับตนในด้านต่างๆ จึงเกิด
การแต่งงานที่คู่สมรสมีความคล้ายคลึงกันทั้งในด้านสังคมและจิตใจนั้น (homogamous
marriage) และการแต่งงานแบบนี้เองทำให้สังคมดำรงอยู่

ทฤษฎีของความคล้ายคลึงกัน (Homogeny Theory)

Eshleman (1988) ได้กล่าวถึงงานวิจัยจำนวนมากเกี่ยวกับทฤษฎีของความคล้าย
คลึงกัน ที่พบว่ามีความสอดคล้องกันนั้น ดังเช่น

Hill, Rubin and Peplau (1979) ได้ศึกษาคู่สมรสในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ของสหรัฐอเมริกา จำนวน 220 คู่ มีคู่สมรสที่ยังอยู่ร่วมกัน 117 คู่ และมีคู่สมรสที่หย่าร้างแล้ว
103 คู่ โดยคู่ที่ยังอยู่ร่วมกันได้เลือกสมรสกับบุคคลที่มีความคล้ายคลึงกันในด้านอายุ แบบแผน
การศึกษา และสติปัญญา ส่วนเหตุผลทั่วไปที่ทำให้เกิดการหย่าร้างนั้นมาจาก ความแตกต่าง
ด้านความสนใจ ภูมิหลัง ทัศนคติทางเพศ และความคิดเกี่ยวกับการแต่งงานนั่นเอง

Murstein (1980) กล่าวว่า บุคคลมีแนวโน้มจะแต่งงานกับผู้ที่มีความคล้ายคลึงกัน
ในเรื่องอายุ เชื้อชาติ สติปัญญา (ไอคิว) การศึกษา สถานะทางเศรษฐกิจ และ ศาสนา
นอกจากนี้ตามหลักฐานยังพบอีกว่า คู่สมรสมีแนวโน้มจะแต่งงานกับบุคคลที่มีความคล้ายคลึงกัน
ในด้านความสนใจ ค่านิยม และบุคลิกภาพด้วย

Sternberg (1986) พบว่า ความเหมือนกัน (similarity) เป็นส่วนประกอบ
ที่สำคัญของพัฒนาการทางด้านสัมพันธ์ภาพแห่งความรัก ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่บุคคลจะพัฒนาความ
สัมพันธ์และแต่งงานกับผู้ที่เหมือนกับตนเอง และมีแนวโน้มที่จะมีความสุขกับความสัมพันธ์ดังกล่าว
มากกว่าคู่สมรสที่มีความเหมือนกันน้อยกว่า

Chambers, Christiansen and Kunz (1983) พบว่า ความเหมือนกันของลักษณะทางกายภาพอาจจะมีผลต่อการเลือกคู่ครองด้วย โดยมีการนำภาพของคู่ที่สมรสใหม่ และคู่ที่จัดเตรียมไว้ให้ผู้ตัดสิน พยายามจับคู่และพิจารณาลักษณะของหน้าตา เช่นเดียวกับรูปร่าง และสีของผม ผิว และตา ผู้ตัดสินสามารถจับคู่ได้อย่างถูกต้องโดยมิได้อาศัยการเดา ดังนั้น Chambers และคณะ จึงสรุปว่า ความเหมือนกันของลักษณะทางกายภาพเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

ตามข้อค้นพบดังกล่าวข้างต้น ได้เสนอแนะว่า ทฤษฎีของความคล้ายคลึงกันมีผลต่อค่านิยม ลักษณะเฉพาะตัวทางบุคลิกภาพ (personality trait) และลักษณะทางกายภาพได้

การใช้ชีวิตหรือการแต่งงาน

วัยผู้ใหญ่ตอนต้นเป็นช่วงเวลาที่คุณคคลงจำนวนมากทำการแต่งงานครั้งแรก (Stevens-Long 1984 : 15) ซึ่งในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการแต่งงาน ที่เริ่มปรากฏให้เห็นเด่นชัดมากขึ้นในสังคมไทย โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของอายุเมื่อสมรสหรือสัดส่วนของผู้หญิงไร้คู่ อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และรวมไปถึงระบบการเลือกคู่อีกด้วย (สุกัญญา หุตะ เสรณี และคณะ อ้างถึงใน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2532 : 30) ตามหลักฐานจะเห็นได้จากการที่สตรีจำนวนมากที่สุดที่ทำการสมรสในช่วงอายุประมาณ 20 - 30 ปี และยังคงดำเนินอยู่ตลอดช่วง 10 ปีถัดไปด้วย (Pramualratana, 1985 : 207)

วัยผู้ใหญ่ตอนต้นถือเป็นช่วงแรกของการแต่งงาน ซึ่งอยู่ในช่วงอายุ 20-40 ปี ชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ที่สมรสแล้วจะมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก กล่าวคือบุคคลไม่ได้มีชีวิตอยู่ตัวคนเดียวอีกต่อไปแล้ว แต่จะมีสามีหรือภรรยาที่จะต้องใช้ชีวิตร่วมกันปฏิบัติตามบทบาทหนึ่งๆ ของคู่สมรส (Burr, 1976 : 307)

ดังนั้น เมื่อชายหญิง เข้าสู่ชีวิตสมรสแล้ว ต่างฝ่ายควรต้อง เรียนรู้ความคาดหวังทางบทบาทของกันและกัน หากสามีและภรรยา มีความคาดหวังทางบทบาทสอดคล้องกัน จะทำให้มีความปรองดองกันเกิดขึ้น รวมทั้งสามารถรับรู้ถึงความคล้ายคลึงกันหรือความแตกต่างกัน ในความคาดหวังทางบทบาทของตนเองและบุคคลอื่น เรียกว่า การสวมบทบาทของอีกฝ่ายหนึ่ง (Taking the role of the other) เช่น สามีต้องการให้ภรรยาเป็นผู้ดูแลงานภายในบ้าน ซึ่งเป็นบทบาทของสตรีในสังคมแบบเก่า ในขณะที่ภรรยาต้องการอยู่ในบทบาทของสตรีสมัยใหม่ กล่าวคือ มีโอกาสได้ออกไปทำงานนอกบ้าน เพื่อหาเลี้ยงครอบครัว เช่นเดียวกับสามี เป็นต้น และหากสามีภรรยาไม่สามารถทำให้ความคาดหวังในบทบาท ของแต่ละฝ่ายสอดคล้องกันก็จะเป็นผลให้เกิดความขัดแย้งกันขึ้น และนำไปสู่ความไม่พึงพอใจในชีวิตสมรสได้

Parsons และ Bales (1959) ศึกษาพบว่าบทบาทที่สำคัญของสามีจะรับผิดชอบต่อการเป็นผู้นำครอบครัว (instrumental role) กล่าวคือพ่อจะได้รับการคาดหวังให้เป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวที่ดี (good provider) เพื่อเป็นหลักประกันที่ดีแก่ชีวิตในสังคม ส่วนบทบาทของภรรยาจะรับผิดชอบต่อความรู้สึกของคนในครอบครัว (expressive role) นั่นคือ แม่ได้รับการคาดหวังให้มีบทบาทในการเป็นผู้ตอบสนองทางจิตใจ เช่น การอบรมเลี้ยงดูบุตร การให้ความรู้ ความอบอุ่นภายในครอบครัว คู่สมรสที่เติบโตมาจากครอบครัวซึ่งพ่อแม่ได้แสดงบทบาทภายในครอบครัวได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับความคาดหวังของสังคมย่อมมีภาพพจน์ที่ดีต่อบิดามารดาของตน ซึ่งจะส่งผลให้บุตรมีความสุขและมีความประทับใจต่อชีวิตภายในครอบครัวเดิม ครั้น เมื่อ เข้าสู่ชีวิตสมรสแล้วความประทับใจที่มีต่อครอบครัวเดิมก็จะส่งผลต่อชีวิตในครอบครัวใหม่โดยผู้ชายยังคงจะมีภาพพจน์ของบิดาฝั่งใจอยู่จึงแสดงบทบาท เช่นเดียวกับบิดา ส่วนผู้หญิงก็จะแสดงบทบาท เช่นที่มารดา เคยกระทำ

นอกจากนั้นการเสียเปรียบสัมพันธ์ อันเป็นเมโนทัศน์สำคัญในทฤษฎีเชิงปฏิสัมพันธ์ที่ว่าด้วยความพึงพอใจนั้นมีแนวคิดว่าการประเมินความพึงพอใจในสถานการณ์ของตัวเอง ขึ้นอยู่กับการเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นที่มีความสำคัญต่อเรา (Significant others) (Rollins และ Ganligan, 1978 : 91; Bur et al., 1979 : 71) ซึ่งนับเป็นแนวคิดที่ได้รับความสนใจอย่างมากทั้งทางด้านสังคมวิทยาและจิตวิทยา

ทางด้านจิตวิทยา เมื่อกล่าวถึง Reference group หรือ Reference individual หมายถึง การที่บุคคลยึดหลักหรือแบบอย่างบางอย่างเพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติ ซึ่งอาจเป็นหลักของบุคคลหรือหลักของกลุ่ม เมื่อนำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้กับสภาพการณ์ชีวิตสมรสแล้ว พบว่า ทฤษฎีนี้จะทำนายว่าหากบุคคลคิดว่าสภาพชีวิตการสมรสของตนเองดีกว่าหรือ เหมือนกับชีวิตสมรสของคนอื่นๆ ที่เขาใช้เป็นหลักในการเปรียบเทียบ บุคคลมีแนวโน้มที่จะพึงพอใจกับชีวิตสมรสของตนเอง ในทางกลับกัน หากเขาคิดว่าสภาพชีวิตสมรสหรือครอบครัวของตนเองด้อยกว่าชีวิตสมรสของคนอื่น เขาก็จะมีแนวโน้มที่จะพึงพอใจในชีวิตการสมรสของตัวเองน้อยลงหรือไม่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสของตนเองเลย (Stouffer et al., 1979)

ส่วนความเป็นเพื่อนคู่ชีวิตนั้น นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในชีวิตการแต่งงานของบุคคล ทั้งนี้ เพราะความเป็นเพื่อนคู่ชีวิตจะเน้นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งเป็นผลมาจากความรักที่มีต่อกันและกัน และการเชื่อมโยงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของสามีภรรยา นั่นคือทำให้คู่สมรสกลายเป็นเพื่อนที่มีความสำคัญต่อกัน และก่อให้เกิดการคำจุนทางอารมณ์ และสังคมต่อกัน ดังนั้นความเป็นเพื่อนคู่ชีวิตจึงเป็นกระบวนการเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคู่สมรสนั่นเอง

Blood และ Wolfe (1960 : 151) จำแนกแบบแผนความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต (types of companionship) ออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิตในเชิงองค์การ (Organization companionship) หมายถึง การที่สามีและภรรยามีส่วนร่วมในองค์การประเภทใดประเภทหนึ่ง หรือหลายประเภทในสังคมร่วมกัน
2. ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิตในการให้ข่าวสาร (Informative companionship) เป็นการสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนสิ่งต่าง ๆ ที่ต่างฝ่ายต่างได้รับรู้มา ทำให้ทั้งสองฝ่ายมีความรู้สึก ว่าต่างก็มีส่วนร่วมในการ เป็นเพื่อนคู่ชีวิตต่อกัน

3. ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเพื่อนร่วมงานของทั้งสองฝ่าย (Colleague companionship) คือ การที่ต่างฝ่ายต่างรู้จักเพื่อนร่วมงานของอีกฝ่ายหนึ่ง รวมทั้งมีการไปเยี่ยมเยียนเพื่อนของทั้งสองฝ่ายด้วยกัน

4. ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิตในเชิงมิตรภาพ (Friendship companionship) หมายถึง การมีส่วนร่วมในมิตรภาพจากการไปเยี่ยมเยียนเพื่อนฝูงของทั้งสองฝ่ายด้วยกันนั้น ทำให้สามีและภรรยามีความสนิทสนมกับเพื่อนร่วมงานทั้งสองฝ่าย เป็นอย่างดั้นเอง

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าความสมานฉันท์ทางบทบาท ความเสียเปรียบสัมพัทธ์และความเป็นเพื่อนคู่ชีวิตที่กล่าวมาแล้วตามลำดับ มีส่วนสำคัญนำไปสู่ความพึงพอใจในชีวิตสมรสของบุคคลได้ หากบุคคลไม่สามารถเสริมสร้างสิ่งเหล่านี้ระหว่างคู่สมรสของตนได้ อาจนำไปสู่ความขัดแย้งภายในครอบครัว จนกระทั่งทำให้ไม่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสเกิดขึ้นมาได้

เกียรติกุล อมาตยกุล (2528 : 100) ได้กล่าวถึง ระยะเวลาอันตรายที่สามารถบั่นทอนสัมพันธภาพระหว่างสามีและภรรยาว่ามักเกิดขึ้นได้ในระยะ ดังต่อไปนี้คือ

ระยะแรกคือช่วงที่สามีภรรยาแต่งงานกันใหม่ ๆ ทั้งคู่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต และปรับตัวให้ เข้ากับการใช้ชีวิตคู่ทั้งยังต้องปรับตัวให้ เข้ากับครอบครัวของฝ่ายสามีหรือฝ่ายภรรยาอีกด้วย ระยะนี้จึงเป็นระยะที่สามีภรรยาต้องมีความอดทน รู้จักให้อภัย เสียสละและรู้จักปรับตัวเอง เพื่อที่จะได้มีชีวิตสมรสที่ราบรื่น

ระยะที่สอง คือ ระยะที่ภรรยาตั้งครรภ์และมีบุตร สามีมักจะอดคิดไม่ได้ว่าตนเองถูกทอดทิ้งและเอาใจใส่ลูกมากกว่าตน หากสามีไม่เข้าใจภรรยาอาจก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจในชีวิตสมรส ดังนั้นคู่สมรสจึงควรจะยอมรับ และ เข้าใจซึ่งกันและกันเกี่ยวกับภาวะที่อาจเกิดขึ้นได้

ระยะที่สาม ช่วงเวลาประมาณหลังจาก 7 ปีของการสมรส ในช่วงนี้คู่สมรสมักจะมี การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายที่ เห็นได้ค่อนข้างชัดเจนไม่ว่า เป็นด้านรูปร่าง หน้าตาหรือ

ผิวพรรณที่เริ่มเสื่อมถอยไปตามวัยอันควรแล้ว ภาระหน้าที่ในครอบครัว จึงทำให้ความรู้สึกที่ เคยมีต่อสามีหรือภรรยาอาจ เปลี่ยนแปลงไป

ระยะที่สี่ คือ ช่วงที่ผู้หญิงหมดรอบเดือนนั้น เป็นระยะที่ผู้วิจัยไม่ได้ศึกษา เนื่องจาก เป็นช่วงที่มักมีการเกิดขึ้นในวัยผู้ใหญ่ตอนกลาง (40-60 ปี) ดังนั้นจึงไม่ได้กล่าวไว้ในที่นี้

2. ความเป็นพ่อ เป็นแม่

ความเป็นแม่

อมรารกุล อินโชนานท์ (2534) กล่าวถึงเรื่อง แม่กับอีกบทบาทหนึ่งในสังคมไว้ว่า ผู้หญิงในวันนี้ นอกจากจะสวมบทบาทของความเป็นภรรยาและแม่ในบ้านแล้ว ยังต้องสวมบทบาทของหัวหน้าและลูกน้องในสังคมนอกบ้านอีกด้วย ซึ่งนับ เป็นภาระที่หนัก เอาการทีเดียว

เหตุการณ์วิกฤตในพัฒนาการของลูก จึงเกิดขึ้น เนื่องจากการขาดความผูกพันระหว่าง แม่กับเด็ก ดังที่ John Bowlby (1969) สรุปไว้ว่า การขาดความผูกพันระหว่างแม่กับเด็กมีส่วนเชื่อมโยงกับความบกพร่องทางด้านอารมณ์ สังคมและสติปัญญาของเด็ก ดังนั้นแม่จึงควรจะสนใจลูกอย่างเต็มที่ในช่วง 2 - 3 ปีแรกของชีวิต

ความไม่พึงพอใจในบทบาทของความเป็นแม่

ศิริวงศ์ ทับสายทอง (2530) กล่าวไว้ว่าความไม่พึงพอใจในบทบาทของความเป็นแม่จะเกิดขึ้นกับแม่ที่ต้องทำงานนอกบ้าน และต้องการความก้าวหน้าในอาชีพสูง แต่กลับต้องรับภาระการเลี้ยงดูลูก ทำให้ไม่อาจประสบความสำเร็จในชีวิต อันจะเป็นสาเหตุของความขัดแย้งในใจและเกิดความซึมเศร้าในเวลาต่อมา การมุ่งหวังความสมบูรณ์แบบที่สังคมมีต่อครอบครัวนั้น เป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดความกดดันต่อผู้ เป็นแม่ ดังนั้นหากสังคมจะยอมรับความ ไม่สมบูรณ์แบบของผู้ เป็นแม่รวมทั้งตัว เด็กให้มากขึ้น โดยช่วยกันลดความกดดันที่สังคมมีต่อผู้ เป็นแม่ อันจะก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีต่อความเป็นแม่ได้อีกด้วย

แม่ที่ทำงานนอกบ้าน

การที่ผู้หญิงออกไปทำงานนอกบ้านนั้น ไม่ได้หมายความว่า จะสามารถละลายบทบาทตามประเพณีของตนไปได้ บทบาทเดิมของผู้หญิงที่มีต่อครอบครัวจึงเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก ผู้เป็นแม่ยังคงต้องดูแลบ้าน ทำอาหาร และเลี้ยงดูลูกเช่นเดิม (Easterlin, 1984 อ้างถึงใน จีราพร ตีตง, 2533 : 2)

การที่แม่ไปทำงานนอกบ้าน จะทำให้เด็กมีทัศนคติต่อแม่เปลี่ยนแปลงไปจากเมื่อก่อน กล่าวคือ เด็กจะมีความรู้สึก ว่า พ่อแม่ของตนมีบทบาทเท่าเทียมกัน ลูกประ เมีนอำนาจของผู้หญิงสูงขึ้น และ เด็กเองต้อง เข้ามาช่วยแบ่ง เบาภาระงานในบ้านมากขึ้นด้วย

กลุ่มแม่บ้านที่ออกไปทำงานนอกบ้านน้อยที่สุด ได้แก่ ผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว และมีลูกยังเล็กไม่ได้เข้าเรียน แต่จะกลับ เข้าทำงานอีกครั้ง เมื่อลูกมีอายุ 5 ขวบขึ้นไป (Stokard and M. Johnson, 1980 อ้างถึงในจีราพร ตีตง 2533 : 4)

3. การประกอบอาชีพ

ลักษณะการเล่นในวัยเด็กของเด็กผู้หญิง มีได้ตระ เตรียม เต็กให้ เข้าสู่โลกของการทำ งานอย่างเพียงพอ จากการศึกษาของ Margaret Hennig and Anne Jardin (1977) พบว่า ผู้หญิงจะมีความสามารถสูงในการเล่นกีฬาเดี่ยว และมักขาดโอกาสในการเรียนรู้จากการเล่นเป็นทีม ซึ่งจัด เป็นวิกฤตการณ์ต่อความสำเร็จในการจัดการ (management) ที่ เน้นความร่วมมือ ความสัมพันธ์ฉันมิตร การกระทำตาม การสัญญา และการติดต่อ และที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือผู้หญิงมักจะ ไม่ค่อยกล้า เลี่ยง เนื่องจากหากผิดพลาดจะทำให้ตำแหน่งหน้าที่ในการทำงานสั่นคลอนได้

ความคาดหวังดั้ง เดิมที่สังคมมีต่อผู้หญิงก็คือ บทบาทของความเป็นแม่ ดังนั้นลูกผู้หญิง จึงได้รับการอบรม เลี้ยงดูให้มีความอ่อนโยน ฟังฟังคนอื่น มีความสุภาพเห็นอกเห็นใจ และ เมื่อผู้

หญิง เข้าสู่โลกของการทำงาน สังคมจึงคาดหวังให้ผู้หญิงทำงานที่ต้องอาศัยทักษะของความอ่อนโยน เช่น พยาบาล ครู เจ้าหน้าที่ธุรการ บรรณารักษ์ หรือ เป็นเลขานุการ ฯลฯ หรือ เป็น "ผู้ช่วย" โดยมีได้คำนึงถึงการประสบความสำเร็จของตนเอง การที่ผู้หญิงได้รับการคาดหวังดังกล่าวมีสาเหตุมาจาก ภาพพจน์ประจำเพศหญิง (feminine stereotypes) ซึ่งจะมีลักษณะของการไร้ความสามารถ มีระดับความมุ่งมั่นปรารถนาต่ำ มีความวิตกกังวลต่อความล้มเหลว ไม่ค่อยคำนึงถึงความสำเร็จของงาน ฯลฯ แนวความคิดของสังคมในลักษณะดังกล่าวทำให้ผู้หญิงยากจะก้าวไปสู่ระดับบริหารในวงการธุรกิจ

4. การเลือกกลุ่มสังคม

ด้วยเหตุที่ว่า สังคมคาดหวังให้สมาชิกของสังคมมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น ดังนั้นผู้ใหญ่จึงไม่อาจจะหลีกเลี่ยงความผูกพันที่มีต่อสังคมได้ เพื่อนจึง เข้ามามีบทบาทสำคัญ เพื่อมิให้บุคคลต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยว

เพื่อนจะเป็นผู้ตอบสนองต่อความสัมพันธ์ทางอารมณ์ของบุคคล เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นโดยความตั้งใจหรือความปรารถนาของบุคคลเอง วัยผู้ใหญ่ซึ่งมีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น เพื่อนจึงมีอิทธิพลในแง่ของความสุขทางใจ ก่อให้เกิดความมั่นใจในตนเอง รวมทั้งยังสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

บุคคลในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น จึงมักมีเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกัน และเป็นผู้มีการก้าวไปตามขั้นตอนของวงจรชีวิตร่วมกัน รวมทั้งเป็นผู้ที่มีความเหมือนกันในด้านทัศนคติและความสนใจด้วย ทั้งนี้เพราะ เพื่อนสามารถช่วยหาข้อมูลต่าง ๆ ที่บุคคลต้องการ เช่น การเรียนรู้ บทบาทใหม่ ๆ ในการเป็นสามีภรรยา หรือพ่อแม่ และยังทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมของอีกฝ่ายหนึ่งด้วย (Hess, 1972)

มิตรภาพที่แน่นแฟ้น เกิดขึ้นในวัยผู้ใหญ่ มักจะมีความผูกพันกันไปชั่วชีวิตด้วย และในวัยผู้ใหญ่ตอนต้นนี้เองที่บุคคลจะมีความซาบซึ้งในการสนับสนุน และผูกพันรักใคร่ของเพื่อน นอกจาก

นั้นยังพบว่า ในช่วงปลายของวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ผู้ใหญ่อส่วนใหญ่จะรายงานว่ามีเพื่อน เป็นจำนวน มาก แต่จะมีเพื่อนสนิทที่เป็น เพื่อนตาย เพียง 2-3 คน เท่านั้น (Haan and Day, 1974)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ดังนั้นผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยคัดสรรที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส หรือตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ไว้ดังนี้คือ

1. อายุเมื่อสมรส
2. ระดับการศึกษา
3. ระยะเวลาในการสร้างความคุ้นเคยก่อนสมรส
4. รายได้ของครอบครัว
5. ระยะเวลาของการสมรส
6. การได้รับการยอมรับจากบุคคลที่มีความสำคัญในชีวิต (พ่อแม่ของตน, ญาติพี่น้อง

น้องของตน, พ่อแม่ของคู่สมรส และญาติพี่น้องของคู่สมรส)

7. จำนวนบุตร
8. คุณภาพชีวิตสมรสของบิดามารดา
9. ประสิทธิภาพของการสื่อสาร
10. ความสมานฉันท์ทางบทบาท
11. ความเสียเปรียบสัมพัทธ์
12. ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต

1. อายุเมื่อสมรส

วัยผู้ใหญ่ตอนต้นเป็นช่วงเวลาที่บุคคลจำนวนมากทำการสมรสครั้งแรก (Stevens -Long 1984 : 15) เพราะการแต่งงานที่เกิดขึ้นในช่วงวัยรุ่นมีอัตราการทำร้างสูงกว่าการแต่งงานที่เริ่มขึ้นภายหลังจากอายุ 20 ปี (Barh, 1989 : 346) เนื่องจากผู้ที่มีอายุน้อยมักมีอาการไม่มั่นคง ต่วนตัดสินใจแต่งงานโดยที่ยังรู้จักกันน้อย ทำให้ชีวิตสมรสไม่ราบรื่นไม่สามารถ

แก้ปัญหาที่จะต้องประสบในชีวิตแต่งงานได้ ดังนั้นชีวิตสมรสจึงควรเริ่มต้น เมื่อทั้งสองฝ่ายสำเร็จการศึกษาและมีอาชีพพอจะประกันได้ว่า เศรษฐกิจของครอบครัวจะไม่คลอนแคลน และ การที่บุคคลสมรสเมื่อมีอายุมากขึ้น ย่อมมีโอกาสได้สังเกตและเรียนรู้เรื่องชีวิตสมรสจากชีวิตจริงได้มากขึ้น รวมทั้งสามารถตัดสินใจได้ว่าตนมีความพร้อมในการแต่งงานและสามารถเผชิญปัญหาในการดำเนินชีวิตสมรสได้หรือไม่

Bumpass และ Sweet (1972) ได้เสนอแนะว่า ช่วงวัยรุ่นและช่วงอายุ 20-30 ปีนั้น เป็นช่วงระยะเวลาที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส และความมั่นคงในชีวิตสมรส และ อุบลรัตน์ พิชญ์ชยชนนท์ (2531) ได้พบว่า อายุเมื่อสมรสมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส

2. ระดับการศึกษา

หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดของบุคคล

การศึกษาเป็นการพัฒนาบุคคล ทำให้บุคคลมีความเข้าใจพื้นฐานของการมีชีวิตที่ดีและมีความคิดความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ได้ง่าย ดังที่ Booth และ White (1980) เสนอว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงจะเป็นผู้ที่มีความรู้มากกว่าและกว้างไกลกว่า สามารถแก้ไขปัญหาและมองเห็นถึงทางเลือกได้มากกว่าผู้ที่มีระดับการศึกษาต่ำ (อ้างถึงใน บุญประครอง ภาณุรัตน์, 2531 : 25) ซึ่งจะ เป็นสิ่งที่สนับสนุนให้มีสัมพันธภาพที่แน่นแฟ้นในครอบครัว รวมทั้งก่อให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตสมรสด้วย

จากการศึกษาสตรีจำนวน 571 คน ในชิคาโก สรุปได้ว่า สตรีที่มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มสังคมและมีโอกาสได้รับการศึกษาเช่นเดียวกับสตรีอื่นๆ ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงรวมทั้งมีความสามารถในการบริหารและมีความคิดริเริ่ม มีความเป็นไปได้ที่จะมีความพึงพอใจในตนเอง และมีความพึงพอใจในชีวิตสมรสมากกว่าผู้ที่มีลักษณะตรงกันข้าม (Lapota, 1971) และจากการศึกษาของ เสาวณีย์ ตนะตุลย์ (2533) พบว่า ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส

3. ระยะเวลาในการสร้างความคุ้นเคยก่อนสมรส

หมายถึง ระยะเวลาที่บุคคลรู้จักชอบพอกับคู่สมรสคนปัจจุบันจนกระทั่งแต่งงาน

ระยะเวลาของการรู้จักก่อนแต่งงานจะมีส่วนสัมพันธ์กับการประสบความสำเร็จในชีวิตสมรส โดยทั่วไประยะเวลาของการรู้จักคุ้นเคยกัน ถ้ารู้จักกันมานานจะมีส่วนทำให้ชีวิตครอบครัวมีความสุข มีความปรองดองกันโดยเฉพาะผู้ที่รู้จักกันมานานกว่า 1 ปี จะมีความสุขในชีวิตสมรสมากกว่าผู้ที่รู้จักมาน้อยกว่า 1 ปี ระยะเวลาของการรู้จักกันมานานจะเป็นโอกาสดีที่ทำให้คู่สมรสได้เรียนรู้ถึงความคาดหวังของกันและกันในการดำเนินชีวิตอีกทั้งยังมีการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพอีกด้วย (วรรณภา ลาเจียกเทศ, 2530 : 25)

Locke (1951 : 85) ได้ทำการศึกษาเรื่องการทำความรู้จักและความผูกพันที่มีต่อกันก่อนการแต่งงาน พบว่า ระยะเวลาของการทำความรู้จักคุ้นเคยที่นานกว่าและการไม่มีความขัดแย้งกันก่อนแต่งงานมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการปรับตัวและความสุขในชีวิตสมรส

4. รายได้ของครอบครัว

หมายถึง รายได้คู่สมรสได้รับในแต่ละเดือนรวมกัน

จากการศึกษาของ Phillips Cutright (1971 :296-299) ได้พบว่า รายได้ของครอบครัวมีผลกระทบต่อความพึงพอใจในชีวิตสมรส และคู่สมรสที่มีรายได้สูง จะมีความมั่นคงในชีวิตสมรสมากกว่าคู่สมรสที่มีรายได้ต่ำ และการศึกษาของ Stinnett และ Walters (1984 : 80) พบว่าครอบครัวที่มีรายได้สูงนั้นมีความพึงพอใจในชีวิตสมรสมากกว่าครอบครัวที่มีรายได้ต่ำ Freedman และ Combs (1966a) ; Combs et al. 1970) อธิบายไว้ว่า รายได้สูงจะเป็นปัจจัยส่งเสริมความสามารถในการสะสมทรัพย์สินสมบัติ ในรูปแบบของการออมการลงทุน และการใช้ดุลพินิจภายในบ้าน ดังนั้นภาวะที่ส่งเสริมให้คู่สมรสรู้สึกมั่นคงในชีวิตจะทำให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตสมรส นอกจากนั้นจากการศึกษาของ Wilcoxon และ Hovestadt (1983 : 431-434) ยังพบว่า รายได้ของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับการปรับตัวในชีวิตสมรส

5. ระยะเวลาของการสมรส

หมายถึง จำนวนปีที่แต่งงานกับคู่สมรสคนปัจจุบัน

เป็นที่ยอมรับกันว่า ความพึงพอใจในชีวิตสมรสของบุคคลจะเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงชีวิตในลักษณะรูปตัวยู (U-shape) ตามวงจรชีวิตครอบครัว (Family life cycle) โดยความพึงพอใจจะมีมากที่สุดเมื่อเริ่มต้นชีวิตครอบครัว จากนั้นความพึงพอใจจะเริ่มลดลงอย่างรวดเร็วเมื่อมีบุตรคนแรก และลดลงเรื่อย ๆ จนถึงระยะบุตรอยู่ในวัยเรียน หลังจากนั้นความพึงพอใจในชีวิตสมรสจะเพิ่มขึ้นจนถึงระยะที่บุตรเริ่มมีครอบครัวของตนเอง และแยกครอบครัวออกไป (Burr, 1970 : 29-37; Rollins และ Feldman, 1970; Figley, 1973; Rollins และ Cannon, 1974 : 271-282; Miller, 1976 : 643-657 Schultz, 1982 : 148; Anderson, Russell และ Schumm, 1983 : 127-139)

จากการศึกษาของอุบลรัตน์ พิชญ์ชยชนนท์ (2531) พบว่า ระยะเวลาของการสมรสมีความสัมพันธ์ทางลบกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส

6. การได้รับการยอมรับจากบุคคลที่มีความสำคัญในชีวิต

หมายถึง การที่คู่สมรสได้รับการส่งเสริมและยอมรับจากพ่อแม่และเครือญาติ ในการที่จะตัดสินใจแต่งงานกัน หรือภายหลังจากการแต่งงานกันแล้ว

นายแพทย์ เสนอ อินทรสุขศรี (2516) กล่าวถึงสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้ชีวิตสมรสไม่ราบรื่น คือญาติผู้ใหญ่หรือพี่น้อง โดยจะก่อให้เกิดความผิดใจกัน ขาดความเคารพนับถือกัน ขาดสำนึกในสิทธิของแต่ละฝ่ายขึ้นมาได้ เมื่อสามีและภรรยาเกิดความไม่ลงรอยกันเช่นนี้ ความแตกแยกภายในครอบครัว และการหย่าร้างย่อมเกิดขึ้นติดตามมา

จากงานวิจัยของ อุบลรัตน์ พิชญ์ชยชนนท์ (2531) พบว่า การได้รับการยอมรับจากบุคคลที่มีความสำคัญในชีวิตมีความสัมพันธ์ทางลบกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส

7. จำนวนบุตร

หมายถึง จำนวนบุตรทั้งหมดที่บุคคลมีกับคู่สมรสคนปัจจุบัน

บุตรเป็นองค์ประกอบของชีวิตครอบครัว การมีบุตรทำให้บุคคลเปลี่ยนแปลงบทบาทจากสามีภรรยาไปเป็นบิดามารดา ทั้งยังเป็นการทำให้ความสัมพันธ์ของคู่สมรสเปลี่ยนไปด้วย กล่าวคือ ภาระของคู่สมรสจะเพิ่มขึ้น ต้องทำงานบ้านเพิ่มขึ้น ทำให้รู้สึกเหน็ดเหนื่อยยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังต้องดูแลเลี้ยงดูบุตร และให้ความสนใจเป็นพิเศษ จนกว่าบุตรจะเติบโตและสามารถช่วยตัวเองได้ จนกระทั่งเข้าสู่วัยเรียน ภาระต่างๆ จึงลดลงบ้าง ดังนั้นยิ่งมีบุตรมากขึ้นภาระก็จะยิ่งมากขึ้นตามลำดับ ปัญหาของรายได้เป็นเหตุให้ต้องทำงานพิเศษ ซึ่งอาจนำไปสู่ความเครียดและทำให้บุคคลเกิดความเบื่อหน่าย ไม่พึงพอใจในชีวิตสมรสได้

จากการศึกษาของ Christensen และ Philbrick (1952 : 306-312), Blood และ Wolfe (1960 : 262) และ Hurley และ Palonen (1967 : 483-484) พบว่าจำนวนบุตรมีความสัมพันธ์ทางลบกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส

8. คุณภาพชีวิตสมรสของบิดามารดา

หมายถึง การที่คู่สมรสได้สัมผัสหรือเกิดความประทับใจกับตัวแบบบทบาทที่สมมุติในชีวิตสมรส (role models for marital functional) ของบิดามารดา

Burgess, Lock และ Thomas (1963 : 72) ได้ทำการศึกษาเรื่องภูมิหลังทางครอบครัวของคู่สมรส พบว่าคู่สมรสที่มีความสุขมักจะมีมาจากครอบครัวที่บิดามารดามีความสุขในชีวิตสมรส และคู่สมรสที่มีปัญหาการปรับตัวในชีวิตสมรสก็มักจะมีมาจากครอบครัวที่บิดามารดามีปัญหาการปรับตัวในชีวิตสมรสเช่นกัน

Lewis และ Spanier (1979 : 275-277) ได้เสนอแนวคิดว่าคุณภาพชีวิตสมรสภายในครอบครัวเดิมมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับคุณภาพชีวิตสมรสในครอบครัวใหม่ โดยเสนอเป็นสมมติฐานว่า คุณภาพชีวิตสมรสของครอบครัวเดิมที่คู่สมรสอาศัยอยู่ยิ่งสูงเท่าไรคุณภาพ

ชีวิตสมรสในครอบครัวใหม่ก็จะสูงขึ้นเท่านั้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าหากระดับของความสุขในวัยเด็กที่คู่สมรสได้รับสูงเท่าไรคุณภาพชีวิตสมรสก็สูงเท่านั้น

นอกจากนั้นยังมีหลักฐานยืนยันว่า ความสุขที่บุคคลได้รับในวัยเด็ก รวมทั้งการประสบความสำเร็จในชีวิตแต่งงานของพ่อแม่จะมีความเชื่อมโยงกับความสำเร็จในชีวิตแต่งงานของลูก กล่าวคือประสบการณ์ดังกล่าวจะทำให้ผู้เป็นลูกได้เรียนรู้ถึงมิตรภาพในวัยผู้ใหญ่ และวิธีการปรับตัวต่อบทบาทของการเป็นพ่อแม่ที่มีความสุขในชีวิต (Goodrich, Ryder และ Rausch, 1973)

จากงานวิจัยของ Pope และ Mueller (1977) พบว่า บุคคลที่มีบิดามารดาหย่าร้างกันมีแนวโน้มสูงที่จะหย่าร้างกันมากกว่าบุคคลที่บิดามารดามีชีวิตครอบครัวที่เป็นสุข

การศึกษาของ สุริย์ กาญจนวงศ์ (2523 : 21-23) สรุปไว้ว่า คู่สมรสมีชีวิตในวัยเด็กอยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น บิดามารดาเป็นแบบอย่างที่ดีของการมีชีวิตคู่ มักจะมีความสุขและประสบความสำเร็จในชีวิตของตนด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมพร บุชราทิจ สมศรี ณ ระนอง และวันเพ็ญ บุญประกอบ (2524 : 57) ที่พบว่า บุคคลที่มีสุขภาพดีและชีวิตในวัยเด็กเป็นสุข มักจะมีชีวิตครอบครัวที่ราบรื่น ส่วนบุคคลที่มีความทุกข์ มีปัญหาในวัยเด็กและสุขภาพไม่ดีมักจะมีชีวิตสมรสที่ไม่ราบรื่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

9. ประสิทธิภาพของการสื่อสาร (Effective Communication)

หมายถึง กระบวนการแลกเปลี่ยนความคิด อารมณ์ และความเชื่อถือโดยอาศัยภาษา สายตา การเลียนแบบ การชักชวน ซึ่งรวมถึงการสื่อสารโดยไม่ใช้ภาษาพูดด้วย

คู่สมรสที่ประสบกับความสำเร็จและมีความสุขในชีวิตสมรสนั้น มักมีการสื่อสารระหว่างกันอย่างมีประสิทธิภาพ โดยแต่ละฝ่ายสามารถเปิดเผยความรู้สึกนึกคิด และทำให้อีกฝ่ายหนึ่งเกิดความพึงพอใจได้

งานวิจัยในปัจจุบันได้แสดงให้เห็นว่า อาจเป็นไปได้ว่าคู่สมรสที่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรสจะมีทักษะในการสื่อสารมากกว่าคู่สมรสที่ไม่มีความพึงพอใจในชีวิตสมรส (Margolin และ Wampold, 1981; Levinson และ Gottman, 1983; Olson et al., 1983; Tim-Toomey, 1983; Fowers และ Olson, 1986; Rusbult et al., 1986)

Levinger และ Senn (1967) พบว่า การสื่อสารระหว่างคู่สมรสที่เป็นไปอย่างเปิดเผย มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส โดยคู่สมรสที่มีการเปิดเผยตัวเอง จะมีความพึงพอใจในชีวิตสมรสมากกว่าคู่สมรสที่เปิดเผยความรู้สึกที่แท้จริงของตัวเองน้อย ในขณะที่สื่อสาร

10. ความสมานฉันท์ทางบทบาท (Role Consensus)

หมายถึง ระดับความสอดคล้องเกี่ยวกับความเชื่อ หรือความปรารถนาในการปฏิบัติตามบทบาทหนึ่ง ๆ ของคู่สมรส (Burr, 1976 : 307)

Mangus (1957), Burr (1971 : 368-372), Tiggie, Kelly และ Vincent (1982 : 209-219) พบว่าความไม่ลงรอยทางบทบาท (role discrepancies) มีความสัมพันธ์ทางลบกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส

Stuckert (1963 : 415-419), Chawick, Albrecht และ Kunz (1976 : 431-440) และ Hawkins และ Johnson (1986) พบว่า ความสอดคล้องเกี่ยวกับความคาดหวังทางบทบาทของสามีภรรยา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส

จากการศึกษาของ จันท์เพ็ญ คุปต์กาญจนกุล (2526) พบว่า ความสมานฉันท์ทางบทบาท ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต และความเสียเปรียบสัมพันธ์ มีผลกระทบกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส และจากการเปรียบเทียบความแปรผันทั้งสามตัวแปร พบว่า ความสมานฉันท์ทางบทบาทมีผลกระทบกับความพึงพอใจในชีวิตสมรสมากที่สุด และผลกระทบดังกล่าวมีมากกว่าความเป็นเพื่อนคู่ชีวิตกว่า 5 เท่า

จากการศึกษาของ อูบลรัตน์ พิชญ์ชยະนันท (2531) พบว่า ความสมานฉันท์ทางบทบาทมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส

11. ความเสียเปรียบสัมพัทธ์ (Relative deprivation)

หมายถึง ความรู้สึกของสามีหรือภรรยาอันเป็นผลจากการนำเอาสภาพชีวิตการแต่งงานของตนเองไปเปรียบเทียบกับชีวิตสมรสของผู้อื่น ๆ แล้วคิดว่าสภาพชีวิตการสมรสของตนเองดีกว่าหรือ เท่ากันหรือด้อยกว่าชีวิตสมรสของผู้อื่น ๆ

Burr (1976) ได้ตั้งสมมติฐานไว้ว่า หากคู่สมรสมองความสัมพันธ์ในชีวิตสมรสของตนเอง ในลักษณะด้อยหรือเสียเปรียบมากเพียงใด บุคคลจะมีความพึงพอใจในชีวิตสมรสของตนน้อยลงเพียงนั้น

จากการศึกษาของ จันทรเพ็ญ คุปต์กาญจนากุล (2526) พบว่าความสมานฉันท์ทางบทบาท ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต และความเสียเปรียบสัมพัทธ์มีความผลกระทบบวกกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส จากการเปรียบเทียบความแปรผันของตัวแปรทั้งสาม จะเห็นว่าความสมานฉันท์ทางบทบาทมีผลกระทบบวกกับความพึงพอใจในชีวิตสมรสมากที่สุด รองลงมาคือความเสียเปรียบสัมพัทธ์ และความเป็นเพื่อนคู่ชีวิตมีผลกระทบบวกกับตัวแปรดังกล่าวน้อยที่สุด ผลกระทบบระหว่างความเสียเปรียบสัมพัทธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรสมีมากกว่าความเป็นเพื่อนคู่ชีวิตกว่า 3 เท่า

จากการศึกษาของ อูบลรัตน์ พิชญ์ชยະนันท (2531) พบว่า เมื่อพิจารณาค่า Gamma แล้ว ความเสียเปรียบสัมพัทธ์ เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรสมากที่สุด

12. ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต (Companionship)

หมายถึง การที่คู่สมรสสร้างความสัมพันธ์ จนกลายเป็นเพื่อนคู่คิดที่มีความเชื่ออาทร ความเข้าใจ และมีความผูกพันทางอารมณ์ และสังคมต่อกันของคู่สมรส แสดงออกโดยมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารร่วมกันอย่างเข้าใจ มีการพักผ่อนหย่อนใจรวมทั้งมีการเยี่ยมเยียน

เพื่อนฝูงกับทั้งสองฝ่าย

Blood และ Wolfe (1960 : 149) ได้กล่าวว่า คู่สมรสที่ตัดสินใจเข้าสู่ชีวิตสมรสด้วยปวารณาที่จะเป็นเพื่อนชีวิตกัน หากสมหวังได้คู่ครองที่มีลักษณะของความเป็นเพื่อนคู่ชีวิตที่ดี ชีวิตสมรสก็จะมีความอบอุ่น บังเกิดความพึงพอใจในชีวิตสมรสได้

Blood และ Wolfe (1960 : 260), Hawkins (1968 : 647-650), Miller (1976 : 643-658) พบว่า การที่สามีภรรยามีส่วนร่วมในกิจกรรมยามว่าง ทำให้เกิดความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต และมีผลให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตสมรส และในการศึกษาสามีและภรรยา 471 คน ซึ่งได้มีการสุ่มตัวอย่างอิสระพบว่า คะแนนความพึงพอใจในชีวิตสมรสของคู่สมรสที่ใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกันมาก สูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญ (Orther, 1975 : 94-104) ส่วน Renne (1970 : 57-67) พบว่า ความพึงพอใจในชีวิตสมรสมีแนวโน้มจะสูงกว่าสำหรับคู่สมรสซึ่งใช้เวลาในการเยี่ยมเยียนเพื่อนฝูง หรือญาติร่วมกันอย่างมาก

จากการศึกษาของ จันท์เพ็ญ คุปต์กาญจนากุล (2526) พบว่า ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต มีผลกระทบทางตรงอย่างมีนัยสำคัญกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส แต่เมื่อเปรียบเทียบกับความสมานฉันท์ทางบทบาทและความเสียเปรียบสัมพัทธ์แล้ว ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิตมีผลกระทบกับตัวแปรดังกล่าววน้อยที่สุด และจากการศึกษาของ อุบลรัตน์ พิชญ์ชยชนนท์ (2531) พบว่าความเป็นเพื่อนคู่ชีวิตมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับความพึงพอใจในชีวิตสมรสของสตรีสมรสวัยผู้ใหญ่ตอนต้นที่ทำงานแล้ว ในเขตกรุงเทพมหานคร

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ สตรีที่สมรสวัยผู้ใหญ่ตอนต้นที่ทำงานแล้ว ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีช่วงอายุระหว่าง 20-40 ปี และเป็นผู้ที่ทำงานในหน่วยงานของภาครัฐบาล รัฐวิสาหกิจและเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานครเท่านั้น

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรทำนาย (Predictive variables) มี 15 ตัวแปรได้แก่อายุ เมื่อสมรส ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการสร้างความคุ้นเคยก่อนสมรส รายได้ของครอบครัว ระยะเวลาของการสมรส การได้รับการยอมรับจากบุคคลที่มีความสำคัญในชีวิต (พ่อแม่ของตน, ญาติพี่น้องของตน, พ่อแม่ของคู่สมรส และญาติพี่น้องของคู่สมรส) จำนวนบุตร คุณภาพชีวิตสมรสของบิดามารดา ประสิทธิภาพของการสื่อสาร ความสมานฉันท์ทางบทบาท ความเสียเปรียบสัมพันธ์ ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต

2.2 ตัวแปรเกณฑ์ (Criterion variable) ได้แก่ ความพึงพอใจในชีวิตสมรส มี 3 ระดับ ดังนี้คือ

- (ก) ระดับความพึงพอใจในชีวิตสมรสต่ำ
- (ข) ระดับความพึงพอใจในชีวิตสมรสปานกลาง
- (ค) ระดับความพึงพอใจในชีวิตสมรสสูง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. อายุ เมื่อสมรส หมายถึง อายุของบุคคล เมื่อตัดสินใจแต่งงานกับคู่สมรสคนปัจจุบัน
2. ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดที่บุคคลจบจากสถาบันการศึกษาที่อยู่ในความควบคุมของกระทรวงศึกษาธิการ หรือทบวงมหาวิทยาลัยหรือสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน
3. ระยะเวลาในการสร้างความคุ้นเคยก่อนสมรส หมายถึง ระยะเวลาที่บุคคลรู้จักคุ้นเคยกับคู่สมรสคนปัจจุบันจนกระทั่งตัดสินใจแต่งงาน
4. รายได้ของครอบครัว หมายถึง รายได้ที่คู่สมรสได้รับและนำมารวมกันในแต่ละเดือน
5. ระยะเวลาของการสมรส หมายถึง จำนวนปีที่แต่งงานกับคู่สมรสคนปัจจุบัน
6. การได้รับการยอมรับจากบุคคลที่มีความสำคัญในชีวิต หมายถึง การที่บุคคลได้รับการส่งเสริมจากบุคคลที่มีความสำคัญในการแต่งงานของตนกับคู่สมรส ซึ่งได้แก่ พ่อแม่ และญาติพี่น้องของตน และของคู่สมรส
7. จำนวนบุตร หมายถึง จำนวนบุตรทั้งหมดที่บุคคลมีกับคู่สมรสคนปัจจุบัน
8. คุณภาพชีวิตสมรสของบิดามารดา หมายถึง การที่คู่สมรสได้สัมผัสหรือเกิดความประทับใจกับตัวแบบบทบาทที่สมบูรณ์ในหน้าที่ชีวิตสมรสของบิดามารดา
9. ประสิทธิภาพของการสื่อสาร หมายถึง การที่คู่สมรสมีการสื่อสารระหว่างกัน โดยมีความเข้าใจที่ตรงกัน มีการเปิดเผยตนเองต่อกัน และแสดงตนเป็นผู้ฟังที่ดี
10. ความสมานฉันท์ทางบทบาท หมายถึง การที่คู่สมรสมีความคิดเห็นตรงกันเกี่ยวกับสิ่งที่ฝ่ายหนึ่งคาดหวัง หรือต้องการให้อีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติในบทบาทใดบทบาทหนึ่ง โดยเฉพาะในที่นี้ หมายถึง การที่คู่สมรสรับรู้ว่า มีความคิดเห็นตรงกันเกี่ยวกับความคาดหวังทางบทบาทในครอบครัวซึ่งได้แก่ การทำงานบ้าน การอบรมเลี้ยงดูบุตร การหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว ปัญหาการเงินภายในครอบครัว การตัดสินใจเกี่ยวกับการพักผ่อนหย่อนใจ การคบหาสมาคมกับญาติพี่น้องและเพื่อน การแก้ปัญหาโดยทั่ว ๆ ไปของครอบครัว
11. ความเสียเปรียบสัมพัทธ์ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคล อันเป็นผลมาจากการนำเอาสภาพชีวิตการแต่งงานของตนเองไปเปรียบเทียบกับชีวิตการแต่งงานของผู้อื่นๆ แล้วคิดว่า

สภาพชีวิตการแต่งงาน หรือสภาพครอบครัวของตนเองดีกว่า เหมือนกัน หรือด้อยกว่าชีวิตการแต่งงานของผู้อื่นๆ ซึ่งในที่นี้มีการเปรียบเทียบสภาพชีวิตสมรสแยกเป็น ฐานะทางเศรษฐกิจ สภาพความเป็นอยู่ภายในครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างสามีและภรรยา และสภาพชีวิตสมรส โดยส่วนรวม

12. ความเป็นเพื่อนคู่ชีวิต หมายถึง การที่คู่สมรสสร้างความสัมพันธ์จนกลายเป็นเพื่อนคู่คิด ที่มีความเอื้ออาทร ความเข้าใจ และมีความผูกพันทางอารมณ์และสังคมต่อกันของคู่สมรส แสดงออกโดยมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารร่วมกันอย่างเข้าใจ มีการพักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งมีการ เยี่ยม เยียน เพื่อนฝูงกับทั้งสองฝ่าย

13. ความพึงพอใจในชีวิตสมรส หมายถึง ความรู้สึกพึงพอใจที่บุคคลมีต่อสภาพชีวิตสมรส คู่สมรส และสัมพันธ์ภาพของครอบครัวโดยรวมในช่วงระยะเวลาหนึ่งๆ สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามวงจรชีวิตของบุคคล และวงจรชีวิตของครอบครัว

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงปัจจัยคัดสรรต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรสของสตรีสมรสวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ที่ทำงานแล้วใน เขตกรุง เทพมหานคร
2. ทำให้ได้แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับความพึงพอใจในชีวิตสมรส ทั้งทางด้านทฤษฎีและการวิจัย อันจะเป็นแนวทางในการศึกษาและวิจัยในสังคมไทยได้ต่อไป
3. เป็นการประยุกต์ใช้ผลการวิจัย เกี่ยวกับปัจจัยคัดสรรที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตสมรสให้เกิดประโยชน์ในการ เป็นแนวทางด้านการ เลือกคู่สมรส หรือด้านการแก้ไขปรับปรุงชีวิตสมรสของบุคคลในสังคมไทยให้ดีขึ้น

